

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul V

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

Nr. 19

CLUJ, 15 Octombrie 1928

exemplar:

Lei 30

CUPRINSUL

PROBLEME SOCIALE: Demografia Basarabiei — — — —	Alex. Chidel
EUROPA CONTIMPORANĂ: Congresul Confederației internaționale a studențimii (II) — — — — — — — — — —	Ion Breazu
ACTUALITĂȚI De pe vremea când ne lega durerea comună (jubileul de 10. ani al Cehoslovaciei) — — — — — — — — — —	Horia P.-Petrescu
Pe drum de țară — — — — — — — — — — — — — — — —	Leșa Botte
Alexandru Vaida-Voevod — — — — — — — — — — — — — —	Horia Trandafir
Ortodoxia română și schimbarea calendarului — — — — — — — — — —	Gavril Todica
Spartacus —	I. Munteanu
Poveștile copilăriei, Pătrunde luna 'n camera-mi pustie, Inchisurimi-am pleoapele (versuri) — — — — — — — — — — — — — —	D. O. Blidariu
Heimkehr (W. Heine), Floare albastră — — — — — — — — — — — — — —	I. Const. Delabaia
PROBLEME ECONOMICE: Asigurările agricole și societățile comerciale —	N. Ghiulea
INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Instrucția publică în Cehoslovacia. (Urmare și sfârșit.) — — — — — — — — — — — — — — — —	Informator
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Centenarul lui Tolstoi la Cluj. — Ultima ediție a „Teatrului de Vest”. — Cronica dramatică: „Zile de sărbătoare” de C. Bertolazzi; „Hocus Pocus” de Curt Götz —	Cronicar
FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚII: Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. — Ucraina rediviva. — Vizită canonică în Jugoslavia —	Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8. CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite în America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Cassa de Păstrare și Banca de Credit din Cluj Societ. Anonimă

Cluj, Piața Unirii No. 7.

Capital social:
85 milioane lei

SUCURSALE:

DEJ, SÂNMĂRTIN,
ALBA-IULIA, TG.-
MUREȘ, ORADEA.

Face toate operațiunile bancare în modul cel mai avantajos

Bancă autorizată pentru valute. - Antrepozit lângă calea ferată.

INSTITUTE AFILIATE:

Cassa de Păstrare din Turda-Arieș în Turda; Banca Economică și Cassa de Păstrare din jud. Alba, Aiud; Banca Poporală S. A. în Huedin; Banca de Credit din Gherla S. A. în Gherla; Cassa de Păstrare din județul Odorheiu Soc. Anon. în Odorheiu; Cassa de Păstrare și Credit din Gheorghiu și jur Societate Anonimă în Reghinul-Săsesc.

BCU Cluj / Biblioteca Cluj

Nu plecați din capitală

pânăce nu gustați și faceți o plăcută surpriză familiei și intinilor dvoastră cumpărând bunătățile vechei și vestitei

COFETĂRII BUCUREȘTENE ALEXE POPOVICI

București, Calea Victoriei 68,
în palatul **Hotel Continental**

(casă de industriaș român de origine din Brașov).

Găsiți de toate: bomboane asortate, fondante, șocolate, desert, fabricate proprii și din streinătate. // Prăjituri delicioase de orice fel, creme, savarineetc. // Licheururi superfine, vinuri franceze și italiene. // Răcoritoare, siropuri, dulcețuri, oranjade.

Prețurile cele mai convenabile! Local luxos și elegant!

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoșel

Redacția și Administrația:

CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon: 308
Plaza Untrei No. 8.
CLUJ, 15 Octombrie 1928

Anul V

N-rul 19

Un exemplar: Lei 30

Demografia Basarabiei

Agitațiile neconținute ale Rusiei Sovietice în chestia Basarabiei necesită o punere la punct a unei chestiuni incontestabile pentru noi și controversate pentru ruși. E vorba de situația demografică a Basarabiei.

În rândurile care urmează vom căuta succesiv să arătăm evoluția în mișcarea populației Basarabiei dela 1812 până astăzi, arătând în prealabil care a fost corelația între diferitele naționalități basarabene în ajunul răpirii Basarabiei. În același timp vom lămurii care au fost mijloacele de desnaționalizare ale rușilor în tot timpul stăpânirii lor, indicând factorii care au contribuit la conservarea etnică a românilor basarabeni.

D. Ștefan Cioban care a cercetat arhivele rusești, a găsit statistici din care reiese că configurația etnică și demografică a Basarabiei din anul 1810 a fost următoarea: majoritatea populației consta din Moldoveni. Din populația totală de 327.199 locuitori, numai 5 la sută erau străini. Satele erau locuite de masse compacte de moldoveni. Chișinăul încă n'avea aceeași importanță administrativă și politică pe care i-au atribuit rușii după 1812, așa că majoritatea străinilor erau concentrați în orașele Tighina, Cetatea albă și Chilia.

O statistică destul de exactă ne dă cel mai bun cunoscător al stărilor din Basarabia în sec. al 19-lea: Zasciuc, a cărui operă a fost folosită și de mulți savanți români. După Zasciuc, Basarabia număra în anii 1812—240.000 de locuitori. Numărul acesta poate fi contestat întrucât nu există nici un motiv ca populația să scadă dela 1810 până la 1812 cu 87.000 de locuitori. Dimpotrivă, tocmai atunci începe să se îngâmădească în Basarabia acele elemente străine, care ulterior vor da acestei pro-

vincii un caracter mai mult sau puțin eterogen, mai ales în partea de sud (jud. Cetatea Albă) și de nord (jud. Hotin).

Concomitent cu anexarea Basarabiei de către ruși începe o colonizare sistematică a acestei provincii cu coloniștii veniți din Wurtemberg, Ducatul Varșoviei (stat tampon creat de Napoleon între Rusia și Prusia), Bulgaria, Elveția și Podolia. În același timp începe infiltrația evreilor din Galiția și a ucrainenilor și lipovenilor din Rusia.

Astfel găsim în jud. Cetatea Albă în anul 1814—24 colonii germane cu o populație de 24.159 de locuitori. Coloniștilor li se acordă multe privilegii: scutirea de dări pe timp de 10 ani, suspendarea legii recrutării, li se dă gratis material de construcții pentru case, și altele. Prima colonie înființată este Tarutino (1814), ultima-Hoffnungstahl (1842). A urmat înființarea coloniilor: Arciz, Paris, Borodino, Malo-Iaroslaveț, și altele. Aproape toate se află în jud. Cetatea Albă.

În anul 1835 se aduc în Basarabia, din ordinul guvernatorului Novo-Rossiei Woronțew, bulgarii veniți din țara lor aflată sub stăpânirea turcească. Ei vin în număr de 56.630 de oameni și se stabilesc în jud. Tighina și jud. Ismail (Ceadăr-Lunga, Chiriet-Lunga, Bolgrad). O parte din ei vorbesc turcește-găgăuți.

Opera de colonizare a rușilor însă nu se mărginește cu aceasta: sunt trimiși emisari în Europa, cari aduc de prin Elveția 538 de francezi, cari se stabilesc la Șaba, înființând una din cele mai înfloritoare colonii, renumită prin viile ei.

Ucrainenii se stabilesc în jud. Cetatea Albă și jud. Hotin. Unii istorici ucraineni (Grusevski) susțin,

că Hotinul constituie o parte din „Ucraina Mare” și că ucrainenii s'au stabilit acolo de prin sec. al XV—XVI. D. profesor Nistor însă dovedește că venirea ucrainenilor în Nordul Basarabiei datează din timpul lui Duca Voda, care i-a adus din Ucraina. Totuși e incontestabil, că o parte din ei au venit mai înainte, în sec. al XVI-lea fiind prizonieri de polonii, cari în acel timp stăpâneau Ucraina. Este cunoscut vestitul act „Unia” prin care s'a proclamat unirea religioasă a ucrainenilor, cari erau de religia ortodoxă, cu biserica catolică. În urma acestui act o mulțime de Ucraineni au trecut din Wolinia în jud. Hotin, stabilindu-se aici în „hutore” (cătune) și sate. O parte din ei s'a desnaționalizat însușindu-și limba românească. Eu care am trecut prin jud. Hotin am întâlnit mulți Ivani, și Ostapi cari nu știau deloc idiomul ucrainean: În jud. Cetatea Albă au venit în număr de 6.000. Malo-Rușii de peste Nistru, stabilindu-se în Bugeac, înființând „posaduri” (sate). Cauza emigrării lor o găsim în faptul că rușii cucerind Ucraina au introdus acolo regimul servajului („crepostnoe pravo”) ceea ce a determinat fuga țărănimii în Basarabia.

Venirea rușilor în Basarabia e un fapt cu totul recent. Ei vin în calitate de funcționari ai guvernului central și se stabilesc în Basarabia cu familiile lor. Aceștia se stabilesc mai ales în orașele Chișinău, Tighina, Cetatea Albă, Bălți și Hotin. În anul 1829 se stabilesc în jud. Cetatea Albă așa numiții „Necrasovții” în număr de 1042 de oameni. Ei sunt urmașii cazacului Necrasov care în timpul Caterinei II-a a trecut la Turci împreună cu tot corpul cazacilor săi. După războiul ruso-turc

din 1829 ei s'au întors din Turcia stabilindu-se în Bugeac, unde li s'a dat pământ pentru colonizare.

Mai găsim Lipoveni la Dunăre: Ismail, Chilia și Vâkovo. Ei sunt urmașii Rascolnicilor, care după marea Schizmă dela Moscova din timpul țarului Alexei (sec. XVII-lea), fiind stânjeniți în exercițiul credinței lor religioase, au fugit la Sud.

Situația demografică a Basarabiei n'ar fi totuși completă dacă nu vom menționa prezența Grecilor și Polonilor. E. inadmisibil să socotim pe cei dintâi ca urmașii coloniștilor greci cari făceau negoț în sec. al XVI-lea la limanul Nistrului (Cetatea Alba). Majoritatea lor a venit după revoluția din 1821, stabilindu-se în orașele Reni, Cetatea Alba, și Chilia. Zasciuc îi menționează în număr de 2000. Polonii sunt într'un număr cu totul infim: după statistica din 1897 ei sunt în număr de 538 de oameni, așezați mai mult în jud. Hotin și Soroca.

Opera de colonizare a rușilor începează către mijlocul secolului al XIX-lea, când în Basarabia nu mai sunt pământuri disponibile. Însă măsurile de încurajare și protejare a elementelor străine continuă până la unirea din 1918.

Dacă privim mișcarea populației în general observăm o creștere mai mult decât naturală a numărului locuitorilor din Basarabia, ceiace se datorește nu numai prolificității poporului moldovean, dar și politicii de colonizare a guvernelor țariste. Statisticile în privința numărului locuitorilor sunt insuficiente, deoarece în Basarabia rar se făcea un recensământ în adevăratul sens al cuvântului. Dacă rareori găsim statistici, acestea totuși nu ne indică adevărata corelația între diferitele naționalități din Basarabia. Un fapt e totuși incontestabil: creșterea vertiginoasă a populației între anii 1812—1823. În decursul celor 2 ani populația aproape se dublează. După Zasciuc în anul 1812 se aflau în Basarabia 41.160 de familii sau 240.000 de locuitori. În 1823 populația Basarabiei se cifrează la 550.000 de oameni. Din motivele pe care le-am arătat mai sus nu mai aducem statisticile făcute de ruși în anii 1816 (de general Behmetiev), 1818 1823, 1843 și 1856. Socotim totuși că statistica lui Zasciuc din 1862 nu e lipsită de interes și ar trebui să figureze în orice carte de propagandă în chestia

Basarabiei ce se răspândește de noi în străinătate.

Populația.	Numărul.	Procentul
Moldovenii	600.000	0.664
Rutenii	120.000	0.131
Evreii	78.750	0.086
Bulgarii	48.216	0.052
Nemții	24.160	0.026
Rușii	20.000	0.021
Țigani	11.490	0.021
Malorușii	6.000	0.005
Armenii	2.725	0.002
Grecii	2.000	0.002
Francezii	800)	
Polonii	538)	0.001

Din statistica aceasta reiese că majoritatea zdrobitoare din punct de vedere etnic o formează în Basarabia Moldovenii. (Rușii disociau noțiunile Moldovean-Român).

În anul 1897 guvernul țarist procedează la recensământul general al populației Imperiului. Publicarea statisticilor acestui recensământ a durat mulți ani. Partea privitoare la Basarabia a fost publicată abia în anul 1905. (Primul recensământ general al populației Imperiului Rus sub redactarea senatorului Troinițki. S. Petersburg. 1905.) După acest recensământ populația Basarabiei se cifrează la 1.935.412 de oameni, din care 991.231 — bărbați și 994.173 — femei.

Pe naționalități populația se împarte astfel:

Moldovenii	920.919	47.58
Rușii	135.774	8.05
Malorușii	379.698	19.62
Bulgarii	103.225	5.33
Nemții	60.206	3.11
Țigani	8.636	0.45
Evreii	269.108	11.79

Restul naționalităților formează 4% din populația totală.

II.

În rândurile care urmează vom arăta în mod sintetic mijloacele la care recurgeau rușii pentru a desnaționaliza populația moldovenească din Basarabia.

În primul rând trebuie să remarcăm că Rușii la început căutau să câștige simpatiile localnicilor prin păstrarea vechei împărțiri administrative. S'a conservat și vechea stemă a Basarabiei (un cap de bou cu stele între coarne). În toate ramurile administrației s'a păstrat limba moldovenească. Continuau să se aplice vechile legiuiri și obiceiuri. În fruntea provinciei a fost pus boerul mol-

dovean Scarlat Sturdza. Populația a fost scutită de dări pe timp de 3 ani și de serviciul militar pe timp de 5 ani.

În curând însă începe reacțiunea: Începe perioada „unificării”. Boerii de rang mare din Moldova se primesc în sânul nobilimii ereditare ruse. Ca guvernator e numit Harting. Se întocmește un proiect de unificare administrativă (Proiectul Somov).

În același timp Rușii atacă părghia de rezistență etnică a poporului moldovean: preoțimea. Acțiunea Rușilor s'a afirmat mai ales între anii 1871—1882, sub episcopul Pavel Iebedev. Acesta a închis 336 de biserici moldovenești, a dat afară din slujbă pe preoții care nu știau rusește și a obligat pe diaconii și cântăreții bisericești de-a depune un examen de limba rusă. Deasemenea și copiii preoților erau dați în școlile mănăstirești ca să învețe rusește. Toate cărțile sfinte scrise în moldovenește cu litere cirilice au fost strânse la Mitropolie și arse. Mulți preoți basarabeni patrioți infocați au fost surghiuniți în orașele din Rusia centrală, ca de exemplu Vasile, Ioan Untu, D. Tutun alui Ioan Popovici și alții. Preoții care refuzau să se servească de limba rusească în slujba bisericească erau dați afară din parohiile lor. Curentul de oprire a preoțimii moldovene se accentua și mai mult sub episcopul Serafim (în lume Ciceagov). Sub acest arhiepiscop preoțimea basarabeană a suferit îngrozitor. Politica a aceasta de oprire a durat până la complectă izgonire a limbii moldovenești din slujba bisericească.

Mai cităm ca mijloc de desnaționalizare: *căsătoriile mixte*. Contactul cotidian între funcționarii și ofițerii ruși cu băștinașii moldoveni a contribuit într'o măsură oarecică la contractarea unor căsătorii mixte. Copii ce rezultau din aceste căsătorii erau crescuți în spirit rusesc, dați în școala rusească, unde se rusificau complet. În a doua generație ei putea fi recunoscuți numai după caracterele fizice, dat fiind că limba lor era de-acum cea rusească.

Schimbarea de nume deasemenea a fost favorizată de Ruși, căci aceasta măsură li-se părea destul de eficace, constituind primul pas pentru desnaționalizarea poporului românesc din Basarabia.

Ultimul factor de desnaționalizarea Românilor basarabeni îl consti-

tue: colonizarea, despre care am vorbit mai sus.

Rămâne să stabilim un singur lucru: cum s'a păstrat sub Ruși caracterul etnic a poporului moldovenesc din Basarabia? Sunt aceste cauze inerente firii conservatoare a Moldoveanului sau mai este și altceva?

În primul rând a contribuit la conservarea etnică a poporului moldovenesc — *preoțimea*, care în tot timpul dominației rusești a rămas refractară oricărei influențe moscovite. Preoții dela sate făceau slujba bisericească în limba română până la începutul sec. al XIX-lea. Mitropolii Gavril Bădulescu-Bodoni și Sulița deși au fost înscăunați de Ruși, au menținut limba românească în slujba bisericească. Sub mitropolitul Gavril se înființează Seminarul Teologic, unde se preda ca obiect și limba română. (Stefan Ciobanu — *Cultura Românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*. Chiș., 1923). Se înființează Tipografia Eparhială, unde se tipăresc cărți românești cu litere cirilice. După moartea mitropolitului Gavril s'a întocmit o dare de seamă asupra activității acestuia și s'a constatat că dela 1814 până în anul 1821 s'au tipărit 19.320 de exemplare (Șt. Ciobanu-Idem). Cărțile acestea răspândite în masele moldovenești au contribuit într-o măsură largă la conservarea etnică a poporului român din Basarabia. Urmașul mitropolitului Gavril, arhiepiscopul Sulița a continuat opera predecesorului său. Al doilea factor de conservarea etnică a poporului românesc din Basarabia a fost *mănăstirea*. Sub arhiepiscopul Pavel Lebedev vestitul prigonitor al limbii românești, în 13 mănăstiri din cele 18 existente în Basarabia serviciul divin se făcea numai în românește. Mănăstirile basarabene au fost totdeauna izolate de centele mari, de aceea și rusismul n'a putut prinde acolo.

Venim la concluzii. Politica de oprimare a Rusiei n'a reușit să distrugă caracterul etnic-național al poporului român din Basarabia. Poporul acesta a rămas refractar oricărei influențe ruse păstrându-și intactă caracterul, limba, portul și obiceiurile. Se mai desprinde o idee: politica de o presiune nu izbuteste să consolideze starea unui stat, unde nu există ideea de drept, cum e în cazul de față Rusia țaristă.

Alexandru Kidel

Heinrich Heine

(din „Heimkehr“)

Noaptea, cu inima frântă de jale
'Mi port trupul trudit pe meleaguri străine.
Dar luna 'și revarsă, tăcută și blândă,
Harul ei dulce de raze senine.

O. lună, cu vraja luminilor tale
Alunghi întunericul nopții de groază;
Incet se topește adâncă-mi durere
Și-mi simt ochii umezi de dulcea ta rază.

II.

Sus la voi, sint oaspeți
Și strălucesc lumini.
La geam apari, ca umbra, —
Dar ochii tăi senini,

Nu văd, cum stau jos, singur,
Sub ceru 'ntunecat
Nici noaptea ce-am în suflet,
Pustiu și 'ndurerat.

În noaptea 'ntunecoasă,
Sub cerul fără stea,
Biat' inima-mi se fringe,
Dar tu n'o poți vedea.

Trad. de:

I. Constantinescu-Delabaia.

Floare albastră

Ce jale mi-i de tine, floare-albastră,
Înlăcrămată floare de cicoare,
Cum stai la drum, plângând nemângăiată,
Durerea frunzelor tremurătoare.

Pornesc furtuni din zări întunecate
Și-ți sguduie ființa sbuciumată;
Îți spulberă, petală cu petală, —
A vântului prigoană ne 'ndurată.

II.

Îmi plâng în suflet, lacrimile tale,
Copila mea cu ochii de cicoare.
Mă doare jalea sufletului tinăr;
Durerea sufletului tău, mă doare.

În ochii umezi, când îți văd durerea
Și jalea-atâtor doruri spulberate
Îmi plânge 'n suflet propria-mi durere
Și jalea bucuriilor furate.

I. Const.-Delabaia.

Congresul Confederației Internaționale a Studenților II*)

Al zecelea congres al C. I. E.-ului s'a ținut la Paris, ca un omagiu pentru țara în care a luat naștere această asociație de apropiere și colaborare a tinerilor de pretutindeni. Și, într'adevăr, țara care a mângâiat în leagăn copilul plăpând din 1919, revăzându-l după zece ani, putea să fie mândră de vigoarea lui. Când ideea C. I. E.-ului a fost lansată, ea a găsit aderența abia a 20 de țări; la Paris ea a adus entuziasmul tineresc a 49 de națiuni. Pentru prima oară Confederația poate purta cu mândrie numirea de „internațională”: la lucrările dela Paris au participat efectiv, cu o conștiințiozitate uimitoare, pe lângă studenții Europei, și studenții celor două Americi și ai Africii de Sud.

Cu excepția noastră aproape toți tinerii celorlalte țări și-au dat seama de importanța evenimentului, atât prin numărul participanților la congres, cât și prin seriozitatea cu care au urmărit și au participat la lucrările și la jocurile lui sportive. Mă mărginesc să aduc în această pricină, exemplul Italienilor și al Englezilor. Cei dintâi au umplut Cartierul Latin cu veselie lor exuberantă; pretutindeni le întâlneai pâlăriile pitorești, supraîncărcate de tot soiul de decorații. La jocurile universitare au ieșit cei dintâi. Italia nouă a vrut să arate, și cu acest prilej, că este înainte de toate, o înfăptuire a energiei și a cântecului tineresc.

Cu toată marea afluență a tinerilor de pretutindeni, organizatorii congresului s'au sărit și au reușit să împărtășească pe toți cu proverbiala ospitalitate franceză. Recepțiile, banchetele, excursiile și distracțiile de tot felul, în care Parisul este neseecat, s'au ținut lanț. Cunoștințele utile erau ingenios amestecate cu prilejuri de petrecere timerească. Fiecare lănar s'a întors acasă cu o imagine succintă și clară a Franței istorice și contemporane. Iar pentruca imaginea să nu dispară prea curând, fiecăruia i-a fost strecurat

în buzunar câte o plachetă, cu articole asupra orașelor mari ale Franței, scrise de personalități distinse și însoțite de admirabile reproduceri fotografice.

Congresul a avut trei feluri de ședințe festive, plenare și ale comisiunilor. Festele au fost două: cea inaugurată, ținută în marele amfiteatru al Sorbonei, sub prezidenția strălucitului politician și om de litere, fost Ministru al Instrucției Henry de Jouvenel, și cea de încheiere, însuflețită de verbul scânteietor de înaltă spiritualitate și de un profund sentiment al umanității, a lui Edouard Herriot, actualul Ministru al Instrucției. Ședințe plenare au fost trei; în ele s'au citit și verificat rapoartele asupra activității din anul trecut, s'au citit rapoartele celor șase comisiuni și s'a ales și s'a instalat noul comitet. Mai importante decât toate au fost însă ședințele comisiunilor. Am arătat în întâiul articol cum cele șase comisiuni constituie adevăratul nerv al C. I. E.-ului. Dând acum un rezumat al lucrărilor și deciziunilor luate de ele, în al zecelea congres, dăm partea constructivă a convenirii tinerești dela Paris.

Singura comisiune care a oferit spectacole de „senzație” a fost cea dintâi. În ședințele ei „oratorii” își ascuțeau glasul și-și lărgeau gesturile; aplauzele ropoteau după fiecare cuvântare și întreprinderile se însimneau îndrăznește. E comisiunea care rezolvă chestiunile „politice” ale C. I. E.-ului. Cu ea am avut și noi românii, mai mult de furcă.

Încă din preajma congresului se șoptea printre delegați — uneori șoptele s'au strecurat și în presă — că cele mai dificile și mai senzaționale chestiuni ale adunării dela Paris vor fi cea românească și cea germană.

În ce constă această „chestiune românească”, de care se alarmase, cu atâta îngrijorare opinia noastră publică și cum a rezolvat-o comisiunea I?

Încă din Ianuarie ne sosise la Paris știrea, că Uniunea Națională a Studenților englezi a decis, într'una din ședin-

țele ei plenare, să propună și susțină cu energie, în congresul dela Paris, excluderea studenților români din C. I. E. Motivul ar fi excesele antisemite din România și mai cu seamă turburările dela Oradea-Mare. Cele petrecute acolo, afirmău ei, sunt în dureroasă contradicție cu Statutele Confederației; mai mult: sunt o pată pentru prestigiul ei. Știrea produsese o mare îngrijorare în rândurile studențimii române din Paris. Căutând să o confirmăm, ni-s'au dat următoarele precisări: Într'adevăr atât Uniunea Națională a Studenților englezi, cât și diferitele alte asociații studențești regionale din Anglia, au discutat în repetate rânduri „chestiunea românească”. În cea din urmă hotărâre a Uniunii nu era însă vorba de excludere, ci de o moțiune de infierare a celor petrecute la Oradea-Mare, însoțită de regretele Uniunii Naționale a studenților români. Ceeace ne surprindea însă în demersul englez, era generalizarea actelor dela Oradea-Mare, considerându-le îndreptate împotriva tuturor minorităților din Transilvania. Nu greu ne-a fost atunci să dăm de urmele propagandei unghurești. Nu se întâmpla o turburare studențească în România fără ca studenții unguri să nu raporteze colegilor din Anglia. Chiar cele întâmplate la Oradea-Mare au fost prezentate în oribila deformare a ziarelor unghurești. Precum la atâtea alte conveniri internaționale, așa și de astă dată, ungurii căutau să ne înfățișeze drept cea mai barbară și mai „balcanică” națiune din Europa.

Datorită repetatelor îndemnuri unghurești, delegația engleză la congres a avut o însărcinare foarte hotărâtă cu privire la „chestiunea românească”. Dosare cu acte doveditoare aveau să înduplece pe nehotărâți și să ne răpească și pe cei mai devotați prieteni. Într'adevăr, încă din cea dintâi ședință plenară, îndată după raportul președintelui Confederației, președintele delegației engleze obiecționează că din ce motive nu s'a amintit nici un cuvânt de „chestiunea românească”. În sală s'a deslănțuit o rumoară generală;

*) Vezi începutul în No. 16—17 al Soc. de M.

doritorii de senzații își frecău palmele...

Și totuși atât de delicata „chestiune românească” nu s'a rezolvat așa cum sperau englezii și nici mai ales, cum doriau instigatorii ei principali, ungurii. După repetate discuții în ședințele comitetului, după numeroase intervenții ale delegației românești pe lângă delegațiile streine, și mai ales după o întrevedere de două oare a delegației românești cu cea engleză (la care au luat parte și delegații ai evreilor din Anglia) aceasta din urmă s'a convins că problema semită din România este cu mult mai complexă decât să fie rezolvată într-o adunare de lineri, cari sunt departe de-ați cunoaște gravitatea; că fiind discutată cu patimă, într'un congres internațional ea ar putea să escite și mai mult spiritul de studențimă române; că ea este o foarte dificilă problemă de politică internă românească. Iar pentru a dovedi adevărul acestor afirmații, delegația românească invită delegația engleză la o camaraderescă vizită în România. Ceeace englezii au acceptat cu multă plăcere.

În urma acestor intervenții „chestiunea românească” a fost scoasă de pe ordinea de zi a congresului.*)

Mult mai greu de rezolvat a fost „chestiunea germană”. Ea a umplut câteva ședințe ale comisiunii I și ea mai mare parte din ultima ședință plenară. Patimile răscolite cu atâta violență de marele războiu, nu s'au măcomit încă. Două asociațiuni studențești germane se sfâșie între ele și hărțuiețile continuă și peste frontieră. Ambele își păstrează cu încăpățănare caracterul pangermanist, care e în flagrantă contradicție cu statutele Confederației. Din aceste motive „chestiunea germană”, care revine, ca o piașă rea, la toate congresele studențești internaționale, în loc să fie rezolvată s'a agravat. Delegația „Deutschenstudentenschaft”-ului a părăsit demonstrativ ultima ședință plenară, privând Confederația de colaborarea efectivă a celei mai puternice și mai bine organizate asociații studențești din Europa.

Comisiunea I a mai avut de aplanat un delicat conflict între studenții bulgari și sârbi, provocat de anumite excese

sârbești în Macedonia; apoi un altul de mai puțină însemnătate dintre studenții suedezi și finlandezi. A mai discutat câteva admisiuni noi (America latină, Mexicul, Albania, etc.) Și a încercat, fără să ajungă la vre-un rezultat, o modificare a statutelor.

Comisiunea a II (contopită cu a IV) a discutat amplu problema Oficiului Internațional al cărții dela Bruxelles; apoi răspândirea filmului științific. Cu privire la ultima chestiune un specialist francez a ținut delegațiilor o conferință, însoțită de proiecțiunea câtorva filme documentare. Comisiunea hotărăște crearea unui institut, care ar avea de scop strângerea și clasarea materialului privitor la organizarea și funcționarea vieții studențești de pretutindeni. Ea a mai ascultat apoi câteva proteste împotriva neechității diplomelor (printre ele și al ungarilor împotriva noastră), luând deciziunea să facă demersurile necesare pe lângă guvernele țărilor interesate.

Dintre toate comisiunile C. I. E.-ului cea mai importantă și mai bine organizată este comisiunea a III, numită „a relațiilor internaționale și a călătoriilor”. Încredințată Uniunii Naționale a Studenților englezi, cu și-a însușit acel spirit de organizare practică al rasei anglo-saxone, fără păreche în lume. În cursul celor două săptămâni de congres, comisiunea a fost într-o ședință continuă, neîntreruptă decât de excursiile dela Versailles, Rouen, Havre și Reims. Am înainte cele 26 pagini de scris concentrat ale rezoluțiilor ei dela Paris. Răsfoindu-le nu-mi pot reține admirația pentru eminentul ei președinte, dl Macadam, a cărui tact și hărnicie desinteresată a stors admirația tuturor congresiștilor.

După ce a ascultat raportul general asupra lucrărilor din anul trecut, apoi rapoartele tuturor Uniunilor Naționale asupra călătoriilor organizate de ele în streinătate și asupra vizitelor primite, comisiunea a trecut la studierea tuturor posibilităților de facilitare a contactului dintre studenții din întreaga lume. S'a discutat astfel problema călătoriilor intercontinentale; a călătoriilor în grupuri sau individuale; a tehnicii călătoriilor. S'a hotărât să se intervină din nou pe lângă Uniunile Naționale Studențești pentru acceptarea „Cărții de student internațional”, care dă o mulțime de avantaje la luarea vizelor precum și pe căile de comunicație. România se găsește între puținele țări cari refuză încă să recunoască această carte de identitate. Comisiunea a mai intervenit apoi pe lângă toate Uniunile studențești să-și creze fiecare câte un „Birou de călătorii” cu funcționari plătiți, așa cum există în cel mai

multe dintre țările apusene, (printre ele și Ungaria). Numai astfel propaganda pentru cunoașterea țărilor va fi efectivă și călătoriile atât cele individuale, cât și cele în grupuri, vor fi bine organizate. S'a mai discutat amănunțit problema coloniilor de studii în țări streine, precum și cea a schimburilor de studenți. S'a decis să se facă o propagandă intensivă pentru cursurile de vară din diferite țări și să se ajute participarea membrilor C. I. E.-ului la ele. S'a hotărât reeditarea publicațiilor de informații cu privire la studiile în streinătate („Handbook of Student Travel”). Comisiunea a discutat apoi organizarea câtorva călătorii în anul viitor. (De ex. a studenților sudafricani în Europa; a studenților americani în Europa și viceversa; o călătorie a membrilor Confederației în Rusia, alta în Turcia și Egipt, etc.)

Aproape tot atât de importante au fost și lucrările comisiunii a V-a de „ajutorare interuniversitară” („Entr'aide Universitaire”), al cărei sediu e la Varșovia. Ea a ascultat raportul delegatului Bulgariei cu privire la studenții bulgari sinistrați în cutremurele de pământ din primăvară și a decis să facă un apel pe lângă Uniunile Naționale pentru ajutorarea acestora. A hotărât să facă demersuri pe lângă Uniuni pentru a facilita îngrijirea în sanatorii a studenților, membri ai C. I. E.-ului; a decis crearea unui pat pentru un membru al Confederației în Sanatoriul universitar internațional din Leysin (Elveția); a împărțit un chestionar cu privire la situația materială a studenților în toate țările și a luat măsuri pentru publicarea unui „Manual de ajutorare interuniversitară”.

Comisiunea a VI-a, a sporturilor, a discutat organizarea vieții sportive a studenților în diferitele țări; a subliniat importanța educației fizice pentru studenți și a hotărât organizarea de olimpiade sportive interuniversitare, cu prilejul tuturor congreselor Confederației.

Viitorul congres se va ține la Budapesta. Punându-se la vot Belgradul și capitala Ungariei, a învins aceasta din urmă. Încă o dovadă de ingeniositatea propagandei ungurești. Fiecare congresist va fi purtat acolo pe palme și va fi încărcat cu broșuri asupra „tragediei ungare”. Scopul invitației se vedea de altfel din însăși cuvântarea președintelui delegației ungurești: „Sunteți invitați la Budapesta, domnilor, pentru a vă da seama de noile schimbări din Europa Centrală”... Vă puteți imagina cu câtă obiectivitate vor fi înfățișate aceste schimbări.

Într'unul din numeroasele viitoare: câteva concluzii pentru studențimea română.

Ion Breazu.

*) Aș fi nedrept dacă n'aș aminti, cel puțin în această notă, prețiosul concurs, pe care l-a dat delegației românești, în această dificilă chestiune, dl profesor Oprescu, care a reprezentat Societatea Națiunilor la congresul studențesc dela Paris, în calitate de secretar al Cooperației Intellectuale Internaționale. Prin prietenii și autoritatea de care dsa se bucură printre vechii membri ai C. I. E.-ului, a ajutat foarte mult ca chestiunea românească să nu fie discutată și prestigiul țării să nu fie, astfel, din nou scăzut.

De pe vremea când ne lega durerea comună

La jubileul de 10 ani al Cehoslovaciei

Acum, când se apropie ziua de 28 Octombrie, când se împlinește un deceniu dela declararea independenței Statului cehoslovac — despătur un pachetel cu scrisori ofilite, împrumutate mie, să arunc ochii 'n ele, de o doamnă din societatea sibiană.

Merită pachetelul o adăstare, pentru câteva clipe, în lectura acestor scrisori. — **15 la număr** — deoarece sufletul se întreacă, cetindu-le, și află răspunsuri, cari ți-se impun după războiu, dacă nu trăiești numai dela mână până la gură, ci vrei să ști *causa causarum* a prăbușirii Ungariei.

O scrisoare în românește, a publicistului slovac *Augustini*, și 14 scrisori, de mână de femeie, dela o doamnă și o domnișoară, în limba germană. Toate adresate domnișoarei de pe atunci Agnes Cristea, astăzi dna Agnes Dr. Măcelar.

Nicolae Cristea, asesorul consistorial din Sibiu, fusese, după cum se știe, unul din memorandiștii noștri, osândiți la 8 luni temniță în 1894, iar doamna Agnes este fiica, care l-a petrecut până la temnița din Vác și care, prin intermediul ziaristului *Augustini*, redactor la „Tribuna” din Sibiu, a ajuns să corespundea cu „surori” necunoscute din Slovacia.

Durerea curmă le apropiase sufletește și scrisorile acestea, cari reflectă toată dragostea, toată frenezia — am putea zice — de a mângăia alte suflete obidite, scrisorile acestea ar putea forma o lectură educativă în atmosfera noastră vieată.

Ar putea desluși seria aceasta de scrisori și problema: cu ce să se ocupe domnișoarele și doamnele noastre din ziua de astăzi? — când charlestonul și black-bottomul își serbează orgiile (nu vi-se pare că charlestonului i-s'ar putea spune mai bine: tremuriciul? sau falimentul rațiunii?) — ar putea fi scrisorile acestea și ca o muștrare pentru lecturile cărților insipide, răspândite cu nemiluită în mijlocul nostru.

De sigur, procesul Memorandului a trecut — acum avem altă atmosferă. Memorandul a fost găsit, după baia de sânge, grozavă, nedesfăcut, în arhivele chezarocrăești din Viena (o, orbișilor conducători ai fostei Austro-Ungarii! O, ticăloși conducători de popoare, cei ce credeți că cu „Forrrourstelei”-ul și cu sistemul „Tosscweigen” se pot rezolvi probleme atât de grave ca chestia naționalităților!)

Dar n'a trecut alt proces, procesul conștiinței omenеști, adus înaintea tribunalului suprem, care întreabă: *pentruce* au pățimit așa de grozav milioane de oameni și care ar fi soluția *omenească* pe viitor, a pățimiri de acestea să nu se mai poată întâmpla?

Scrisorile acestea ne deschid tainele sufletului omenesc și ne arată: *aici este rana!*

„Teta” (mătușa) Terezia Vansa, „preoteasă evanghelică” din Pila — Slovacia — serie fiicei memorandistului nostru, ca să o mângăie, ca să o îmbărbăteze și găsește tonuri atât de calde și de sincere, încât îți apare înaintea sufletului întreaga noblețe a unui suflet, chinuit și el, gata să comunice altui suflet medicina întremării. Durere conflată durerii — mângăiere, o matematică sublimă!

„Sora” *Marina Olga Horvath* din Turóc-Szent-Márton, astăzi Turceansky Sveti Martin, e mai puțin circumspectă în expresii față de oprimatori, decât e „Teta” cu experiența vieții, Marina Olga este domnișoara, care... spune pe șleau nu toate năzbâțiile moderne, ci nedreptatea adusă unui dr. Lucaci al nostru, ridicând capul energie și scriind respectiv: o să vină vremuri mai bune „*posestring*”, voi, cu cari ne-am făcut surori!

„Prietina și sora”, cum iscălește mai târziu „Teta” Vansa, cere o gramatică românească, prin Augustini. „Teta” este o doamnă cultă, a învățat latinește cu frații și prietenele, știe nemțește, ungereste și franțuzește, încât când citește cu atențiune „Tribuna”, pricepe atâtea, de i-ar trebui numai un mic dicționar de buzunar, să înțeleagă bine totul. O cercetare din partea autorităților, fiindcă „Teta” a fost în fruntea unui comitet, care a cumpărat un cadou poetului, martir și el, Svetozar Hurban-Vajansky, pricinuește bătaie de cap familiei, dar rezoluta femeie nu se dă bătută, fiindcă se mângăia cu cuvintele: „Existăm!”

Și acest Svetozar Urban Vajansky te privește dintr'o fotografie bine reușită, cu frunte-ai lată, bombată, cu ochii adânci, cu barba-i virilă, cu întreaga-i înfățișare captivantă de om superior, iscălind „Domnișoarei Agnes Cristea, în 1894. (Lui Sv. Urban Vajansky i-au trimis domnișoarele și doamnele române, câtă vreme era în temnița din Vác, ca delicvent politic, un cadou de argint.)

În 14 Iulie 1894 serie „preoteasa evanghelică” Thereza Vansa, din Pila (posta Tisolez, comitatul Gömör), dșoarei Ag-

nes Cristea întâia epistolă, care spune mult:

„Mult st. domnișoară!

„Indepărtate în spațiu, *personal necunoscute*, dar cuprinse de prietenie și iubire, cu spiritul, îmi iau voie să te cercetez cu câteva șire.

„Am vrut deja de mai înainte să o fac, dar stările sunt astfel, *incât aproape că ești osândită dacă scrii, chiar și o scrisoare simplă*. Pe lângă aceea nici n'am știut mai de vreme stimata dta adresă. Acum sunt în stare să exprim mai înainte de toate mulțumita, în numele meu și a surorilor mele (*Mitschwestern* = surori de un neam), să-ți aștern însă totodată o rugare, mult stimată dșoară. Rugarea mea sună: fii atât de bună (servabilă) și predă scrisoarea alăturată prea onoratei Doamne Emilia Rațiu. Mi-e teamă că vor fi plecat! Am fost în săptămânile trecute foarte ocupată... sper însă că ne vom putea serie pe viitor mai multe și că vom rămânea întotdeauna legate cu o iubire purceasă din inimă. Avem împreună *aceleași suferințe și aceeași ură!*

„E departe de inima femeiească ura, dar ne învață să urâm. Pun în inimele, cari ar trebui să sălășuiască, la adecă, iubirea, *sămânța urii celei mai amare și a revoltei. D-zeu singur știe unde o să ducă aceasta!*”

Prin 1894 nu erau domnișoarele atât de avansate să călătorească singure, nici chiar doamnele. „Crede-mi, scumpă dșoară, la noi este aproape un eveniment când călătorește o doamnă singură — suntem puțintel înapioați în privința aceasta.” Cu toate acestea a găsit rezolut „întotdeauna pentru drepturile femeii”, cu toate că nu poate să lucreze cum se lucrează în Boemia sau aiurea în privința aceasta.

Lansează „Teta” niște idei foarte sănătoase: să ne cunoaștem porturile naționale, reciproc, și să ajutăm pe lucrătorele de țesături naționale, dându-le puțința de trai. Le angajează să lanseze costume naționale românești, pe cari le admiră, și în schimb, trimite costume slovace, pitorești (cu unul se fotografiază dșoara Agnes și-i stă așa de bine!) Cere mostre de cusături românești „Teta” și se apucă de lucru.

Pe timpul unei conferențe naționale în Sibiu deschid dșoarele și doamnele române o *expoziție de cusături și țesături slovacă*, în „Gesellschaftshaus”-ul, care a văzut atâtea scene memorabile naționale (incât ar trebui să fie decretat monument național) și expoziția aceasta slovacă reușește cât se poate de bine.

Pentru loteria „Ligi culturale” din București (1895) pregătește dna Vansa o *scufiță națională slovacă și o oferă ca premiu*, se îngrijește să vândă lezuri de ale „Ligi” și se bucură din toată inima când bătrânul Cristea iese din temniță: „I-a ajutat D-zeu și va ajuta și de aci înainte... fie că să sfărâme și poporul tău legăturile și lanțurile sclăviei și să salute auria libertate în chiote de bucurie!

Te rog transmite salutul nostru, din inimă, al tuturor și un „să trăiască” (scriș: se treasca) domnului tată și mamei tale.”

După cum ne urează românește „să trăiască”, așa scrie dsoarei Agnes: „Ți-am ținea deschise inimile noastre și te-am primi cu bucurie și cu dragoste, ca pe un membru al marei noastre familii — așa cum au făcut-o strămoșii: „chlieb so solon, s dobru volen”. Dl Augustini are să ție-o povestească, cumcă aceasta este o „bineventare” eu pâine și eu sare, un obicei străvechiu slav, care, firește, este negligat deja în cercuri largi ale societății.”

„Teta” — va fi ghicit-o cetitorul după felul ei de a scrie — este o femeie de elită, o scriitoare totodată. Cere povestiri scurte românești, ca să le traducă în slovește, trimite două poeme de *Pav' Orszagh Hviezdoslav*, unul din cei mai cunoscuți scriitori slovaci (mort de curând, la adânci bătrânețe) și un volumaș de schițe, mai ușoare, de *Bielek*, apoi un roman — toate în limba slovacă — doară doară se va încălzi domnișoara română să le citească.

Odată pleacă la Praga, cu alte „surori” și în Boemia sunt primite cu o ploaie de flori, în vagoane. „Ne-am simțit într'adevăr, ca fratele mai sărac, care a rămas acasă și care-și cercetează fratele plecat în streini și bogat. Nici ei (cehii) nu sunt liberi, dar noi suntem în sclăvie — suntem sclavi. Aibă Dzeu milă de noi!” Excursia a fost la expoziția etnografică din Praga.

După cum era prea firesc ca noi, oprimați, să ne îndreptăm privirile spre Regat și să vizităm Expoziția din 1906, primiți cu dragoste de frate — tot așa slovacii priveau spre cehi și erau oaspeții Expoziției din Praga.

Scufițele frumos brodate ale slovacilor din comitatul Hont le recomandă, spre vânzare, dna Vansa domnișoarelor române și scrie, cu amărăciune, că pretorul din Hont a provocat pe femeile slovace din regiunea aceea să coase și brodeze pentru expoziția „Milleniului” (1896), „ca să ajute mai apoi să preaslăvească cultura maghiară”.

După cum vedem, avem de a face cu o femeie resolută, de inimă, patriotă slovacă — un exemplu vrednic de imitat în rezistența-i plină de noblețe.

Dar să le ascultăm și pe celelalte două scriitoare, pe domnișoarele Marina Olga Horváth și Viera Hurban.

Ce frumos, în ce tonuri mișcătoare scrie *Marina Olga Horváth* prietenei „iubite”, când aude despre moartea fratelui dsoarei Agnes. Cum caută să o mângăie, aducându-i aminte de Dzeu, citându-i poezii, pregătindu-o pentru primăvara, ce trebuie să vină. Simți că o astfel de scrisoare numai o soră de suferinți poate să compună.

Deseriindu-i altădată (10/I. 96) revelațiunile, are o mărturisire prețioasă: „La scena dela miezul nopții, care descria soarta slovacilor, a fost Olga foarte fru-

moasă, ca „Anul nou”. După aceea a urmat dansul până la ora 4; eu m'am dus la culcare, așa, cum se cuvine ca să poată începe anul nou o fată de preot!”

Cum isbucnește plină de compătimire, când aude că Dr. I. Rațiu e bolnav. „Sărmana Felicia, ce trebuie să sufere! Și deunăzi, când a fost bolnav tatăl ei! S'ajute numai Dzeu, ca să treacă timpul grozav al arestării! Tu ești mai fericită — fiindcă termenul de eliberare al veneratului tău tată se apropie!

Alăturând o „floare a Reginei” scrie de „poporul tău iubit”, de Români.

Ce frumos! În loc de a flirta cu cine știe ce filifson să scrii scrisori de mângâiere unui prietene (necunoscute în persoană) dar ajunsă la amar!

Cealaltă dsoară, *Viera Hurban* scrie, în 6/III. 895: „Adeseori mă gândesc la iubita Felicia (Dr. I. Rațiu), care bate calea, zilnic, în Seghedin, la „Allamfogház” (temnița de stat), cale, pe care și eu am bătut-o des, când se afla tatăl meu acolo.”

Și domnișoara aceasta, fiică curajoasă de preot slovac, declamă versuri la societatea „Zivena”, se plânge, ca unei surori, de boala tatălui ei, e fericită, când acesta poate servi, iarăși la altar și scrie cu amărăciune că sunt socotii drept „panslavi urgișiți” ori ei, câtă vreme își revendicau drepturile lor de neam.

N'a primit la botez această dsoară numele de Viera în amintirea altei Viera, aceea Viera Sasulici, eroina rusă, care a atentat la viața opresorului?

După ce am lăsat să vorbească trei reprezentante ale poporului slovac, să auzim pe un slovac.

Iată o scrisoare întreagă a lui Augustini, a slovacului ajuns între noi, care — ca atâția alții cehi și slovaci, în decursul războiului — ne-a cunoscut limba, a fost primit cu brațele deschise de noi și ne-a îndrăgît. O redau aidoma, ca să se vadă cât de bine era stăpân pe limba românească, transcriindu-o numai cu ceea ce privește ortografia.

„Prea stimată dsoară! Înainte de toate cer scuze că nu-mi am împlinit promisiunea făcută cu ocaziunea aflării mele în Mediaș privitor la fotografia mea. Dacă vă aduceți aminte, eram să mă posez în Budapesta sau Pressburg (Bratislava de acum! Transcriitorul.), dar nu mi-a fost de loc bine în ambele aceste orașe, trebuia să stau mereu acasă și pe urmă n'am găsit fotograf care ar fi avut firma numai nemțească și ungurește n'am vrut eu de loc.

„Aci iarăși, în băi, nu e fotograf, iar în apropiatul oraș Freiwaldau nu sunt buni, însă m'am hotărât să mă posez numai în Turceansky Sv. Martin, unde mă voi opri pe drumul de întoarcere. Cred dar, că dacă până acuma m'ați fi osândit deja în cugetul Dtre pentru ne-

*) Dna Maria Bogdan-Popescu (Brașov) de astăzi.

îndeplinirea făgăduinței, citind șirele de față mă veți desvinovăți.

„Și totuș îndrăznește a avea pe lângă toate acestea încă și o rugare. V'am povestit, dacă vă aduceți aminte, că pe drum din Sibiu spre Teiuș am călătorit cu dsoara M. Bogdan,* careia i-am pus la dispoziție o poezie frumoasă de Coșbuc. La despărțire în Teiuș amândoi uitaserăm de poezie. N'ați fi așa de bună dar a scrie dsoarei Bogdan să-mi trimeată poezia aceia sau deadreptul mic, sau Dtră care ați păstra-o până la întâlnirea noastră, căci pe semne nu voi sta aci mai mult decât o săptămână. Dacă V'ați hotărât deci a mă încunoștința despre aceasta încă aci, ar fi de dorit să scrieți în ziua primirii acestei scrisori, iar cât despre rezultatul cercetării privitor la poezie, l voi primi când mă voi opri la Mediaș pe drum de reîntoarcere.

„Primiți această mică amintire din locul unde mă aflu.

„Rugându-vă a exprima respectele mele Dnei și Dlui Dr. Ivan, primiți, Vă rog, înaltei mele stime

Gräfenberg, 11/VIII. 94.

G. Augustini, m. p.

Va să zică: bolnavul slovac, ziaristul Augustini, prietinel nostru devotat, pe când se afla în cură, la Gräfenberg, să-și caute de sănătate, (suferea cu ficatul) se mai gândea la o poezie de a lui Coșbuc. („În opresoare?”) și voia să nu o piardă — mai voia să se fotografieze, dar se îngrozea la ideea că fotografia sa poate să aibă inscripții maghiare (așa de tare i-a adâncit sistemul de oprire al guvernamentelor maghiari repulsiunea față de opresori!) și trimetea domnișoarei române din Sibiu un carton cu salutări din Gräfenberg cu câteva firicele de „floarea Reginei” („Edelweiss”).

Acest Augustini, a fost, care a stărunit interes și pentru cusăturile țărănești. Cum? A adus din Slovacia sa albume frumoase de cusături și țesături slovace — la vederea cărora s'au îndemnat cercurile românești din Sibiu și mai mult să editeze albume de țesături și cusături românești.

Cred că escerptele din scrisorile citate vorbesc destul de elocuent despre starea de spirit, care domnea în „Hungaria felix” de dinainte de războiu.

Și acum, o mică statistică, a cărei loc aici nu este de loc superfluu.

Iau în mână datele statistice oficiale ale fostei Ungarii (după numărătoarea din 1910) și citese:

Maghiari	în mii	10050	=	482	‰
Români	„	29.0	=	141	„
Germani	„	2030	=	98	„
Slovaci	„	2030	=	94	„
Croați	„	1830	=	88	„
Sârbi	„	1110	=	53	„
Ruteni	„	470	=	23	„
De alte neamuri	„	460	=	21	„

Iar în Austro-Ungaria, tot după statisticele oficiale: germani 12 milioane, maghiari 10.1 milioane, *cehi, slovaci 8,5 milioane, români 3.2 milioane...* etc.

Și mă opresc. Mă opresc și citesc în „Mitteleuropa” a lui *Frederic Neumann* (pag. 271) că „ein magyarischer Zuwasch” pe viitor ar fi „ausgeschlossen” (ar fi exclus un spor maghiar în proporțiile indicate.)

Dar tocmai *asta* o voiau cu o patimă demoniacă foștii guvernanți! Câtă vreme aveau numai 482°/_∞ populație maghiară, își dădeau truda cu o perseveranță vrednică de admirat, de n'ar fi fost *punibilă și din punctul lor de vedere*, să maghiarizeze, (în epoca naționalismului, în centrul Europei, nu 200.000, nu 500.000 de suflete streine, ci *milioane* de români, slovaci, sârbi, ruteni, etc.

De aceea sângerau inimile cele mai nobile în fosta Ungarie, de aceea pătimiați voi, memorandiști, cu familiile voastre, și dta „Teta” Theresa Vansa, și dta, Viera Hurban, și dta, Marina Olga Horváth, cu zecile de mii de surori de suferință.

Iau datele statistice în mână, oricât ar perora contele Apponyi la Soc. Nașionilor, cu tonuri pectorale, despre libertatea nașionilor și dreptul lor sfânt de a trăi o viață a lor și constat: În anul școlar 1914—15 din 219.889 elevi slovaci erau siliți să cerceteze școli maghiare 181.210 și numai 38.527 școli slovace. Aceleași relații dureroase între școlile slovace existente și între școlile maghiare. În comitatul Trencsen (Trenciani astăzi), cu toate că era elementul maghiar reprezentat cu 4.3% față de 91.8% slovaci — aveau maghiarii 339 școli populare, iar slovaci 31! (V. datele edificatoare în „Prager Presse”, 30 Sept. 1928.)

Iar acum conducătorul miop de mai înainte se plânge în fața aeropagului *lumii*, de aspirare!

... Cine știe unde veți fi acum „Teta” Vansa și Viera Hurban și Marina Olga Horváth — de sigur în Cehoslovacia iubită, unde copiii slovaci vor putea învăța în limba părinților lor și unde un Svetozar Hurban Vajansky poate fi prețuit după merit.

Se vor gândi la prietenele de corespondență și la sfetnicile cu glas de mamă slovace și corespondentele de odinioară, românce și, dacă este de dorit ceva, este ca *legăturile de prietenie să se reia cu și mai multă energie*, căci și astăzi se simte trebuința de îndemnuri reciproce, spre culmi culturale, spre o colaborare cinstită.

Horla P.-Petrescu

Pe drum de țară

Poate că disprețul pentru vehiculele moderne e datorit nu numai unui roman-tism caprițios, îndrăgit cu orice preț de luerurile din trecut. — Un automobil, chiar elegant, nu e tocmai așa de confortabil cum se crede. Acel veșnic uruit își zăpăcește auzul, iar ințelea prea mare, pe lângă că te ametește, îți dă un veșnic sentiment de neliniște și nu te lasă să vezi în detaliu oamenii pe care-i întâlnești pe drum, sau să gusti farmecul pitoresc al peisagiilor printre care aluneci ca o năluca. Și apoi parcă e și o discordanță stridentă între cadrul patriarhal al satelor prin care treci și al decorului rustic, și între mașina monstruoasă și apocaliptică ce împute aerul proaspăt al drumurilor de țară. De aceea m'a ispitit așa de mult invitația amicului meu R. V., care într'o trăsurică ușoară, trasă de doi cai bălani, pornea să cerceteze rând pe rând satele din județele de V. ale Ardealului, spre a studia din punct de vedere etnografic aspectul acestei regiuni. Iată-ne deci plecați, pe o zi frumoasă dela începutul lui Octombrie, pe șoseaua Dejului, conduși de automeconul nostru, care nu era decât un falnic fecior din Țara Eroilor. De mult nu mai gustasem farmecul unei asemenea călătorii „primitive”. Trăsura înainta ușoară și sprintenă pe drumul curat și reavăn încă de ploile picate cu câteva zile înainte, legănați de tropotul ritmic al copitelor cailor, mânați cu chiote și plesnet de bici de vioiul nostru vizitiu. Lăsăm în urma noastră Someșeni, cu hangarul de avioane, Apahida, împrejmurile albe ale îngrădirilor hergheliilor dela Bonțida. Localitățile așezate de-alungul drumului de fier și aproape de drumurile mari, prea deschise civilizației orășenești, nu ofera, după explicația tovarășului meu de drum, material interesant de explorat din punctul de vedere ce ne interesează. Mergem mai departe prin pășunile verzi și grase, întretăiate pe alocuri de miriștele de grâu, și de lanurile uscate de porumb, care așteaptă culegătorii! Se vede cât de coloză e recolta n'a fost prea bogată în acest an. Dar într'acestea am trecut de mult de nămiezi, și aerul proaspăt ne-a sporit pofta de mâncare. Oprim trăsura pe o pajiște la marginea drumului, dăm jos sacul cu merinde și înfometăți ca niște lupi, ne înfruntăm din bunătațile pe care le-am luat cu noi pentru lunga călătorie.

După o țigare și câteva comentarii entuziaste asupra vieții în aer liber, o pornim iar la drum.

Dar cerul, încetul cu încetul, începe să se încrunte. Zarea se împânzește dinspre Miază-Noapte și dinspre Apus, cu neguri amenințătoare, contururile limpezi se sterg, văzduhul se răcește simțitor, și vântul care prinde a sufla posomrât, ne aduce aminte că o astfel de călătorie

n'are numai surprize plăcute. Mai ales că trăsura noastră e deschisă și în caz de ploaie, dacă nu găsim un adăpost, trebuie să ne resemnăm a fi udați de toate apele văzduhului.

Decât noi, bravi exploratori, care par a fi pornit spre descoperirea Polului, nu ne lăsăm speriați așa de ușor. De altfel veșmintele groase și păturile călduroase pe care am avut prevederea să le luăm cu noi, ne lasă reci în fața perspectivei care ne așteaptă. Iacă, ploaia se și vede pe măgurile din fundul văii pe care o străbatem. Și ce-i mai rău, e că drumul nostru merge tocmai spre ea. Dar, vorba lui Stefan, vizitiul nostru: „Nu-i baiu”. Și apoi harta, buna noastră călăuzitoare, ne spune că nu sântem departe de satul Kendilona, unde — de bunăseamă — vom găsi adăpost.

Așteptăm... fatalitatea, care se și arată sub chipul unor stropi deși de ploaie, reci ca ghiața și stăruitori ca păcatul. Ne acoperim cât putem mai bine și înaintăm eroici prin dușul neconținut de apă. Colinele și dealurile s'au îmbrăcat într'o mantie sură, ne deslușită, pale de ceață se târăie ca niște balauri pe coastele fumegânde. Colac peste pupază! Dela o vreme începe să și fulguiască. Stropi de apă, amestecați cu fulgi de nea, se așează pe păturile noastre. Hm! Călătoria nu începe sub auspicii prea plăcute. Dacă firea se încapăținează să continue plonia, așa vre-o două săptămâni în șir? Că doar sântem în vreme de toamnă. Spre bucuria noastră, slabă consolare în mijlocul acetsei dezolări generale, începem să zărim și primele case din Kendilona. Înaintăm prin sat, întovărășiți de privirile curioase ale câtorva femei, cari din deschizătura ușei se întreabă ce vor fi căntând târgovețiiăștia pe o vreme atât de amarică, în satul lor.

Noi căutăm cu ochii, în ogrăzile pe lângă care trecem, o șură mai încăpătoare unde am putea băga caii și trăsura până trece ploaia, și o casă mai de Doamne ajută unde ne-am putea adăposti câteva ceasuri. Dar tovarășul meu își amintește că are aici un cunoscut: pe d. Protopop, pe care l-a mai cercetat cu prilejul unei ezcursi anterioro. Hai, deci, într'acolo. Peste câteva minute ajungem în fața unei ogrăzi încăpătoare și bine gospodărite, în care, la o parte, se resfăța lângă biserica frumoasă de lemn, casa albă parohială.

Părintele ne primește cu creștinească bunătațe și ne poștește să ne simțim ca la noi acasă. E așa de cald și de bine și-i atâta liniște cucernică în casa curată unde Sfintia sa de mulți ani își duce văduvia! Ne îndeamnă să ne așezăm la masă, ne îmbie cu tot ce are mai bun și întreabă de noutăți dela oraș pe tovarășul meu de drum care e mai vorbăreț

Abonați
Societatea de Măine

și mai arătos. Eu profit de ocazie ca să studiez chipul alb, emaciat de suferință al blândului preot al cărui glas pulbros e plin de mângâiere. Ne spune din păsurile și bucuriile lui. Căci Sfinția sa are și-o mare bucurie: Și-a văzut visul cu ochii. A putut să ridice, cu banii credincioșilor, pe care-i laudă fără rezervă pentru creștinescul lor zel, o biserică nouă și mândră din cărămidă și piatră. Te simți atât de bine când mai auzi că se află și oameni de treabă în lumea asta!

După o masă frugală, Părintele — mai ales că cerul s'a răsunat și vremea a început se lumină — ne duce să ne arate întâi biserica veche de lemn, așezată pe un tâpsan în partea de Miază-Zi a curții parohiale. E atât de elegantă silueta acestor biserici de lemn, micuțe și modeste, care, în umiliția lor, întruchipează vechiurile locașuri de rugăciune, unde obijduiții și asupriții fii ai neamului nostru, își înălțau, până acum nu de mult, rugile lor fierbinți către Dumnezeu celor necăjiți și prigoniiți. Dar de unde vor fi luat — Doamne! — niște credincioși, cari atâtea veacuri au ținut tradiția arhitectonică a Bizanțului, a acel turn ascuțit, care ca o săgeată mândră se înalță parcă să spintece cerul? Sub un coperiș, care pare prea mare, se așează trupul bisericii mic cât o casă, alcătuit din solide bărne de stejar, care rezistă victorios tuturor intemperțiilor. De jur împrejur, prizpa, ornată ca și la casele țărănești, cu stâlpi de lemn, cari susțin streșina. E atâta armonie între această clădire elegantă, deși, nepretențioasă, și între cadrul încunjurator! Între casele acoperite cu stuh sau cu șindilă, între pădurea, care i-a dat lemnul din care a fost durată, între sufletele modeste ale acestor oameni cari se închină în ea. Fără-voe îți face impresia că a crescut acolo, din pământul acela, odată cu stejarii și goronii din care s'au geluit bărnele ei, ca o expresie vie și potrivită a simțului de pietate și frumos al credincioșilor ce au ridicat-o.

Dar părintele e dornic să ne arate biserica cea nouă, și e firesc, căci, aceia e opera lui, visul vieții lui, vis, pe care și în trecut și acum, îl nutrește în sufletele lor eucernice atâția preoți din Ardeal.

În vale, ceva mai la o parte, în spațiile casei parohiale se ridică biserica cea nouă, gata văruiată, așteptând numai să fie înzestrată cu odoarele de trebuință. Ca arhitectură nu prezintă nimic deosebit. Decât cu mirare observi că în loc de multe și prozaicele fereste de sticlă, are niște frumoase vitrouri colorate, provenite, după cum ne explică dl. Protopop, dela castelul unui grof din vecinătate. Iată cum, ruinele măririi stăpânilor de odinioară, slujesc azi la împodobirea locașurilor foștilor iobagi.

De aici, de lângă zidul alb al noii biserici zărim bine — la o mică distanță — bi-

seria veche de lemn. Două simboluri a două lumi: una de umilință și înfrângere, alta de victorie și mândrie. Dar, vai! ironie a lucrurilor. Par'că tot mai frumoase sânt mostelele locașuri vechi, mărturie a sărăciei și obidei noastre, dar totodată și al unui mai înalt simț artistic. Sau poate mă înșel eu, victoria unui romantism caprițios?

Adevăr e însă, că mai toți păstorii sufletești ai satelor, par'că să grăbese să facă să piară aceste frumoase monumente ale sărăciei noastre din trecut. Și e păcat!

Prea Sfinția Sa îmi curmă ferul acestor reflexiuni, poftindu-mă înăuntru să văd interiorul bisericii celei nouă, în care vitrourile, de care e așa de mândru, fac un efect deosebit. După câteva explicații, alunecaiu ușor într'o discuție asupra diferitelor confesiuni. Credincioșii din Kendilona sânt uniți. Dar aia la sate, chestia confesională nu e de loc așa de acută, cum e printre intelectuali.

La sate oamenii, mai cu minți, găsesse mai ușor soluția. Pentru ei, cât și pentru majoritatea păstorilor lor, „ortodox”, „unit”, e un simplu accident fără importanță.

În biserica nouă din Kendilona, văruiată în alb, Părintele, stând în locul unde are să fie altarul, scaldat în lumina colorată, preferată de vitroul din fundul altarului, stă cu fața lui de Patriarh îndreptată spre mine, și vorbind de deosebiriile dintre aceste două confesiuni, mă lămurește scurt și plastic: „Apoi, Domnule, și uniți și ortodoxi, sânt tot un drac. Lucrul de căpetenie e să ne înțelegem noi între noi, să nu ne facem de râsul străinilor, care se îngrașă de zavistia noastră”.

Îmi venia să-l sărut pe bătrânul Părinte, însuflețit de duhul creștinesc al împăcării. Intrupa doar atât de plastic bunul simț al neamului nostru!

Leșa Botte

Ortodoxia română și schimbarea calendarului

În măsură, nu mică, mă prinde mirarea, că bărbați erudiți ca dnii *Nae Ionescu* și *Nichifor Crainic*, în coloanele ziarelor *Cuvântul* (No. 1201) și *Curentul* (No. 263), din capitală, se arată nemulțămiiți că biserica ortodoxă românească a trecut la calendarul apusean, pentru a serba deodată sărbătorile creștine cu popoarele apusene, și prin această reformă s'a izolat în concertul celorlalte biserici ortodoxe.

După mine, orice discuții pe tema aceasta sânt inutile. Biserica ortodoxă română fiind „autocefală”, își poate decreta reformele ce le crede folositoare și cari nu ating întru nimic dogmele. Un lucru folositor a făcut deci apropiindu-se de calendarul popoarelor creștine apusene, precum un lucru folositor ar face, dacă ar introduce în biserică *muzica instrumentală*, în *special orga*. Întru nimic nu s'ar știrbi structura dogmatică. Din contra, prin desăvârșirea muzicii bisericești s'ar putea aprofunda viața religioasă.

Cu „îndreptarea calendarului” Sf. Sinod nu a greșit, decât în punctul serbării Paștilor. Sf. Sinod a greșit, când deodată cu saltul peste cele 13 zile, nu a admis fie pascălia apuseană, fie pascălia propusă de dl. profesor *Chiricescu*. Domnii *Nae Ionescu*, *Nichifor Crainic* și alți bărbați nedumeriți vor fi știind, că și

înainte de 1924, tocmai sfintele Paști răsăritene și apusene coincideau din când în când, cam la 4 ani, fără ca prin această coincidență pancreștină să fi sânt din țițini ortodoxiile naționale. Tocmai coincidența aceasta, din 4 în 4 ani, a sfințelilor Paști și a sărbătorilor conexe, dovedea și dovedește neîndoios, că „îndreptarea calendarului” e logică în sine și nu are a face cu dogmele.

Pasul cel mai ușor era deci reforma pascală: unificarea serbării Paștilor, a posturilor și sărbătorilor conexe. Sf. Sinod tocmai pasul acesta nu l-a făcut, ci după bunul nostru obicei românesc, s'a poticnit în el, s'a încurcat, a ezitat, a rămas perplex, lăsând ușa deschisă pentru toate protestele, pentru toate agitațiile întemeiate pe tema că „ni-se tae postul sfinților apostoli” și altele.

Dacă Sf. Sinod admitea fără ezitare pascălia dlui *Chiricescu*, agitațiile pe tema că „se tae postul sfinților apostoli” nu mai erau îndreptățite și „îndreptarea calendarului” în general întimpina mai puține proteste.

De altfel, protestele contra îndreptării calendarului nicidecum nu sânt îndreptățite, cu toate că nu există reformă mai importantă de calendar, care să nu fi stârnit — la timpul său furtună de agitații, după

Spartacus

cum vom vedea în urmarea acestui articol. S'a protestat contra tuturor schimbărilor de calendar. *Obişnuinţa* este o respectabilă forţă de inerţie. Conservatismul, păstrarea „legii strămoşeşti”, a practicei religioase în legătură cu anume zile, este şi ea o forţă de inerţie, de perseverenţă. Pentru abaterea ei în altă direcţie ne trebuie altă forţă. Iată-o.

Întreagă chestiunea calendarului este chestiune de *ştiinţă de calcul*, iar nu de ortodoxie.

Inovaţii, reforme, îndreptări de calendar întâmpinăm la Evrei, la Greci, la Romani, cu toate că şi ei îşi aveau „legea strămoşească”, ortodoxii naţionale şi mai puţin naţionale. Chiar şi ortodoxismul judaic, conservativ până la absurditate, încă a trebuit să admită unele inovaţii în calendar.

De aceea, ne prinde mirarea când d. Nichifor Crainic formulează verdictul ca aceste (*Curentul*, No. 263):

„În contact cu spiritul apusean neortodox, ardelenismul în genere e inovator şi reformator. Această libertate insuflată de spiritul apusean în veşnică mişcare e, incontestabil,¹⁾ un aport foarte preţios în ordinea civilizatorică a vieţii româneşti...”

„Greşala s'a ivit când aceste speranţe de învoire le-am transpus în ordinea bisericească, ortodoxismul nostru ne prea având a face cu spiritul apusean în veşnică pfa-cere”...

„Prelaţii de origine ardeleană, cari au ocupat locurile de frunte în conducerea bisericii, au ca pregătire teologică trei clase de seminar”...

„În aceste trei clase de seminar e izvorul reformelor funeste”.

Constatăm imediat că afirmaţii, ca cele precedente, sunt verdicte gazetăreşti, formulate în pripă şi apelabile, prin urmare, la forul ştiinţei, al bunului simţ şi chiar la logica faptelor.

Ortodoxia creştină adevărată trebuie să emane din învăţătura lui Christos, nu din trei clase de seminar, ori din alte facultăţi teologice. Din „întâmplarea” de insondabilă înţelepciune, așa de frumos interpretată de Sf. Pavel,¹⁾ urzitorii creştinismului nu au avut nici chiar „cele trei clase de seminar”.

¹⁾ „Cele nebune ale lumii le-a ales Dumnezeu să ruşineze pe cele tari.” (1 Cor. I, 27. — Comp. ib. v. 21, 25. — III, 19.)

(Va urma.)

Gavril Todica.

Spartacus sfărmă fândări uşa vizuinii, dând buzna înlăuntru. Vrajitoarea blestemată îl ţinu s'aştepte o zi de vară sub arşiţa cumplită a soarelui de sud. Nevăzând pe nimeni în încăpatoarea întunerecoasă, se umplu de spaimă sub amintirea povestirilor despre vrăjitori. Spre a-şi ascunde bătăile inimei răeni din răsputeri:

— Arată-mi-te odată şarpe blestemat. Şi dacă îndrăzneşti să mă pedepseşti că ţi-am trecut pragul fără vrere, încearcă. Sunt destul de nepăsător să te înfrunt, chiar dacă ai avea capul şi puterile Meduzei.

Atunci auzi un foşnet slab de animal sau om. Simţi respiraţia unui corp ce se târa în spre el. Şi înainte de a-şi fi putut da seama de ceiace se întâmpla, picioarele îi fură încolăcite de două braţe slabe şi reci şi auzi vorbindu-i-se: Fiul meu.

Mirat şi îngrozit încearcă să scape din îmbrăţişarea rece şi nu putu.

— Fiul meu — auzi din nou. Să nu te sperie atingerea braţelor mele reci ca moartea. Şi nici privirea ochilor mei de ghiată. Sunt mama ta.

Spartacus avu o mişcare instinctivă de repulsiune. Işi duse mâna peste ochi s'alunge un vis urît ce începea să se înfiripe în jur de el:

— Cu ani înainte mi-te-au răpit. Te-am vândut sclav unui negustor grec, ascunzându-te pe o veşnicie ochilor mei... Nu credeam să te mai revăd vre-odată... Şi totuşi greul zilelor îl duceam numai gândindu-mă la tine... Până când astăzi te-am văzut urcând poteca înspre viziunea mea. Căldura te făcuse să îţi desvălui pieptul. Aproape de inimă ai un semn: o cumpănă. Sub ea ţi-e scris numele: Spartacus. Ți-l-am ars atunci când mi-te-au răpit.

— Iartă-mă dacă te-am făcut să aştepţi o zi întreagă sub arşiţa soarelui. Dar sufletul meu s'a aprins de prea multă bucurie. Privirea ochilor mei ar fi fost prea mândră şi ar fi jignit pe zei. A trebuit să vărs şiroaie de lacrimi spre a fi demnă de această fericire.

— Sunt mama ta. De ce tremuri de groază şi de dispreţ? Nu înţelegi tu oare ce sunt pentru tine? Sunt selava ta, sunt uealta scopurilor tale, sunt mântuirea şi jertfa pentru tine.

— Ai venit să duci pentru stăpânul tău băutura care îi va câştiga inima şi dragostea celei mai faimoase patriciene: a bogatei şi mândrei Pyrrha. Eşti în viziunea celei mai temute vrăjitoare din Italia. Şi aceia-i mama ta... Vrei oare pe Pyrrha pentru tine?... Vrei toate comorile pământului?

— Vrei să fi împăratul Romei? Ce-re-mi domnia pământului şi ţi-o voi da. Iţi voi conduce poesii din isbândă în isbândă până la porţile lui Hercule. Sau

dacă vrei trai în linişte şi bucuria simţurilor, cere-mi-le...

— Vorbeşte-mi! De ce taci? Sau crezi poate că cuvintele mele sunt aiurăia de nebună?

Spartacus răsă silit. O prinse pe vrăjitoare de mână şi o târă afară din vizuina.

Era lună plină. La lumina de argint, Spartacus văzu cu înfiorare înfăţişarea celei ce îşi zicea mamă, şi crezu în puterea ei.

— Nu vreau bogăţie şi nici glorie. Nu îţi cer stăpânirea Teirei şi nici chiar a Romei. Vreau cu mult mai puţin. Voi isbuti oare?

Vreau să se dărâme zidurile nedreptăţii de totdeauna. Vreau oamenii toţi oameni, iar nu unii zei, şi alţii animale.

— Să nu mai fie sclavi şi stăpâni. Iar zeii asemenea nouă să stoaică singuri daruri pământului şi nu hrânindu-se cu jertfele noastre.

Vrăjitoarea scoase un ţipet prelung de spaimă. Işi astupă gura îndrăzneţului cu mâini tremurânde, rostind în grabă un descântec să recheme cuvintele nelegiuite în neexistenţă.

— Dorinţa ta e un sacrilegiu, nebune. Cuvintele tale sunt serpi veninoşi, ce se vor reîntoarce împotriva-ţi, visul tău e un blestem şi o nenorocire.

— Vrei o măsură pentru toţi şi aceiaşi lege pentru zei. Încerci să judeci fatalitatea, care împarte daruri în măsuri neegale. El zeul cel puternic, care e totul, e în noi şi pretutindeni, fără măsură, fără scop şi totuşi de deplin înţelept. El singur e viaţă, iar noi aripi din el, credem că ne arătăm drumul cel adevărat, când suntem târâţi de sborul cel fără de ţintă.

— Vrei o măsură dreaptă pentru sclavi şi stăpâni, când altul este drumul fiecăruia. Unii au mers de sbor, alţii se târăsc. Cine să aştepţe oare pe cei ce îşi strivesc singuri picioarele?

Spartacus o privi pe vrăjitoare cu mânie şi vru să plece.

— Te las în paza zeilor, pe cari îi slăveşti şi pe cari eu îi dispreţuesc. Voi încerca singur să lupt pentru visul meu nebun. Eu sclavul, mai prejos de animale, voi îndrăzni să înfrunt pe Atot puternici şi să clatin din temelie întreaga aşezare a acestei lumi blestamate. Voi aduna zeci de mii de troglodiţi asemenea mie şi în drum spre Roma, vom săpa mormântul unei omeniri ce nu-şi merită existenţa.

Vrăjitoarea plânse cu hohote în disperarea ei fără margini.

— Fiul meu, lumina ochilor mei. Abia te-am văzut şi iarăşi trebuie să te pierd. Mă voi supune totuşi dorinţelor tale, încercând să îmi înving stăpânii, ce mi-au dăruit viaţa şi puterea. Mai înainte încearcă însă soartea. Intrând în vizuina mea aprinde focul fermecat şi în lumină

lui citește viitorul. Eu voi păzi întrarea chiar împotriva zeilor, ce vor încerca să întărite împotriva-ți mânia sorții. Câinele credincios până eri își va sfâșia stăpânii dacă vor încerca să-i amenințe puil.

Spartacus sărută cu bucurie mânilor vrăjitoarei. Se repezi chiotând în vizuină s'aprindă focul sfânt...

Când ieși după un ceas de lungă așteptare pentru vrăjitoare, avea ochii înorați de mânie. Luând mânilor mamei într'ale sale rosti cu o bucurie prefăcută: Voi învinge.

Ghemuită sub povoara desnădejdiei, vrăjitoarea își dădea în minte toate svonurile despre înfrângerea sclavilor răsvrățiți. Se spunea că n'a rămas nici unul viu între ei. Cei zece mii de robi au fost sfâșiați de o armată puternică și dedată sălbătăciilor. Iar eroul visului nebun, fiul ei, Spartacus a fost sfâșiat de fiarele circului, cărora învingătorii l'au aruncat pradă...

Fantezia vrăjitoarei îl vedea noroi de carne și sânge. Cuprinsă de friguri începu să tremure, iar simțurile ei ațâțate, descătusate, de trupul care începea să moară, se repezia cu un stol de vrăbii speriate în căutarea fiului ucis.

O clipă, două de încercare zadarnică de a străpunge necunoscutul. Vrăjitoarea se crezu învinsă de propriile ei puteri. Și apoi auzi un vaet prelung, un oftat de muribund. eD undeva dede parte o chema fiul său.

Ca mușcată de șarpe se repezi în spre locul de unde îi părea venite chemările de ajutor. Fără să simtă oboseala și picioarele străbătu în fugă nebună văile și coastele prăpăstioase...

Și într'o vale atras de murmurul pârăului își găsi copilul. Muribund putu să îl strângă în brațe și să-l mai audă vorbind pentru cea din urmă dată.

— Iartă-mă buna mea mamă, dacă te-am mințit. Soartea mi-am citit-o vrăjmașe în flacăra focului. Moartea mi-am văzut-o aproape, așa cum vine acum.

— Atunci de ce ai încercat soartea, când îți-o vedeai dușmană — îngână bătrâna.

— De ce? Dacă tu sfânta mea mamă ai putea să înțelegi. De ce mi-am încercat soarta și mi-am săpat mormântul? De dragul jertfei. Din dorul de a muri pentru un vis, care nu se va împlini. Când visele sunt de neajuns cum le vom învinge, dacă nu coborînd cu ele în mormânt.

— De ce m'am jertfit? Din bucuria de-a jertfi unui Zeu, ce nu răsplătește niciodată pe cei ce jertfesc. O jertfă, sfântă jertfă...

Ultimele cuvinte i se stinseră ca o melodie dureroasă pe buze. Pe aripele lor obosite îi plecă și umbra pe cealaltă lume.

Ion Munteanu

Asigurările agricole și societățile comerciale

Societățile comerciale de asigurări sunt acelea, care au scop de a exploata unul sau mai multe ramuri de asigurări ca o întreprindere comercială, adică să garanteze, în schimbul unei prime, riscurile mai multor persoane, ea luându-și întreaga responsabilitate și întreg riscul întreprinderii.

Scopul societăților comerciale de asigurări nu este binefacerea socială care rezultă din garantarea riscurilor, ci realizarea de beneficii. Aceste beneficii sunt îndreptățite, sunt tot atât de îndreptățite ca oricare beneficii, rezultate din întreprinderile comerciale și industriale.

Societățile comerciale de asigurări se mai numesc și societăți cu prime fixe, fiindcă ele garantează ferm, în schimbul unei prime dinainte stabilite, despăgubiri în caz de sinistru. Primele fixe însă nu sunt caracteristice societăților comerciale, fiindcă sunt și societăți mutuale, care au adoptat practica primelor fixe.

Societățile cu prime fixe pot fi de mai multe feluri; ele pot îmbrăca toate formele societăților comerciale, pot fi societăți pe acțiuni, societăți în comandită, sau societăți în nume colectiv. Cele mai răspândite sunt societățile pe acțiuni.

Societățile comerciale de asigurări au început să apară ca forme de asigurări prin mijlocul veacului al nouăsprezecelea.¹⁾ Această desăvârșită formă comercială, în special când e societate anonimă pe acțiuni, a rezultat din marea mutuală a căror epocă de întemeiere a fost veacul al optsprezecelea. Ele s'au născut din necesitatea timpurilor noi, ale capitalismului, când complexitatea vieții sociale, și greutățile de asociere, au impus descărcarea oamenilor producători, stăpâniți de alte preocupări, de grija garantării proprii a riscurilor lor. Societățile comerciale de asigurări au adus și vor aduce încă mari servicii omenirii, și nu vor fi înlocuite de cât acolo unde

natura riscului și greutățile pe care le ridică impun alte forme de asigurări.

Societățile comerciale de asigurări presupun procedee economice și financiare perfecționate. Societățile comerciale, care fac operații de asigurări, folosesc organizarea cea mai desăvârșită a întreprinderilor comerciale. De altă parte, ele dela început au avut de mână mari capitaluri, care cer cunoștințe și procedee financiare destul de perfecționate. „Asociațiile de capitaluri cer condiții materiale și intelectuale, care nu pot fi răspândite decât într'o stare destul de înaintată de civilizație”²⁾ și de perfecționare tehnică a întreprinderii comerciale.

Pentru aceste cuvinte societatea comercială de asigurări nu a apărut decât așa de târziu.

Cu toate acestea, încă din veacul al XVII-lea, vedem constituindu-se în Olanda și Anglia, după exemplul Societăților comerciale ale Indiilor engleze și olandeze, societăți de asigurare cu capital. Se înțelegea de pe a'unci importanța constituirii unui capital de garanție, care să dea stabilitate operațiilor de asigurare și să inspire încrederea asiguraților. Cu toată forma lor comercială, aceste societăți de persoane, societăți mutuale, în care membrii își garantau reciproc și prin cotizații variabile despăgubirea pagubelor rezultate din sinistre. Prima fixă, angajarea fermă, dinainte, pentru o sumă invariabilă, cere o bază tehnică mai sigură, cere cunoștințe serioase de asigurări, cere procedee tehnice și financiare înaintate. Societățile comerciale nu puteau pași pe acest drum fără îndoială. Ideea societății de asigurări cu prime fixe a prins cu greu.³⁾

Crahurile societăților comerciale în prima jumătate a veacului al

¹⁾ P. Leroy-Beaulieu, *Traité d'économie politique*, Paris, t. IV, pg. 324.

²⁾ C. Ancey, *Théorie et pratique des opérations d'assurance*, Paris, 1906, pg. 21 și urm.

³⁾ Alfred Manes, *Versicherungswesen*, Erster Band, Leipzig, Berlin 1922, pg. 31.

XVIII-lea, din cauza frigurilor speculației financiare ce năvălise Anglia pe timpul nouilor descoperiri în mările sudului, și din cauza vremurilor nefavorabile pentru societățile comerciale din timpul Revoluției și a schimbărilor politice ce au dominat jumătatea din urmă a veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea, au întârziat introducerea în viața economică a tuturor țărilor a formei superioare a societății de asigurare cu prime fixe.

Asigurarea maritimă, asigurarea de viață și asigurarea de incendiu au fost primele, care au îmbrăcat forma societăților cu prime fixe.

Cu timpul societățile pe acții au garantat și celelalte riscuri. Desvoltarea capitalistă a țărilor europene și americane.

Asigurările agricole au fost organizate de societățile comerciale mult mai târziu. În prima jumătate a veacului al XIX-lea nu s'au întemeiat decât societăți mutuale pentru garantarea riscurilor agricole — grindina și mortalitatea vitelor. Totuși în 1822 s'a întemeiat în Germania „*Berliner Hagel-Assekuranz-Kompanie*” ca societate pe acțiuni din care a rezultat în 1832 *Berliner Hagel-Assekuranz-Gesellschaft*” pentru asigurarea contra grindinei. Prima societate de asigurare cu prime fixe contra grindinei întemeiată în Franța poate fi socotită „*La compagnie assurances générales contre la grêle*” fondată la Paris în 1854.⁴⁾

Începuturile au fost grele. Societatea franceză de asigurări generale contra grindinei după doi ani mulțumitori, a avut ani grei, deficitele s'au succedat unul după altul, astfel că în 1872 a trebuit să lichideze. Mai norocoasă a fost *L'Abeille-grêle* întemeiată în Dijon cu doi ani mai târziu, în 1856, cu capital de 12 milioane franci, care până la 1861 s'a consolidat perfect, constituindu-și un puternic fond de rezervă.⁵⁾

Astăzi încă numărul societăților comerciale, care fac asigurarea de grindină sunt foarte puțin numeroase.

În Germania sunt 4 societăți pe acțiuni, care fac asigurarea de grindină (1919), în Austria și Ungaria

erau (în 1916) 12 societăți pe acțiuni, care făceau această asigurare, în Franța sunt 3 societăți de asigurare contra grindinei cu prime fixe, în Anglia este o singură societate de grindină.⁶⁾ La noi nu sunt societăți de asigurări pe acțiuni contra grindinei, societățile mari pe acțiuni, care fac asigurări generale, fac și asigurarea de grindină.

Asigurările contra mortalității vitelor sunt încă mai puțin numeroase.

În general acțiunea societăților comerciale în asigurarea riscurilor agricole este foarte mică. Multe încercări comerciale în această direcție au avut un sfârșit trist, acele care au putut învinge greutățile mereu înoite, pe care le pun riscurile agricole, au în general un beneficiu de întreprindere destul de neînsemnat. Această situație este rezultată nu din caracterul întreprinderii societăților de asigurare cu primă fixă, cu succes verificat în asigurările de viață, incendiu, maritime, ci din caracterul riscurilor agricole variabile și contrazicătoare a oricărei regularități statistice.

Societățile cu prime fixe garantează foarte puține riscuri agricole. Acele care au încercat să organizeze asigurarea și a altor riscuri decât acel al grindinei și mortalității vitelor, în general, nu au reușit, nu putem cita nici o încercare serioasă în această direcție.⁷⁾

Din toate riscurile agricole, grindina, care are caracterul cel mai asigurabil, a fost mai bine garantat prin mijlocul societăților cu primă fixă, dar și acestea, după cum am văzut, cu prea puțin succes.

Mortalitatea vitelor, deși prin natura lui, și sub influența puternică a riscului subiectiv, nu este potrivit pentru societățile mari comerciale totuși sunt societăți cu prime fixe, care iau asupra lor garantarea acestui risc.⁸⁾

Nu au existat până acum societăți cu prime fixe, care să fi făcut

asigurarea de îngheț, de boli criptogamice, de insecte sau animale stricătoare, de secetă sau de umezeală prea multă. Unele din aceste riscuri au făcut uneori obiectul unor asigurări mutuale, dar și acelea cu acțiune neînsemnată și nereușită.

Inundațiile de și sunt un risc în mare măsură neasigurabil, a făcut obiectul unor societăți comerciale de asigurări. Se pare că prima societate, care a asigurat contra inundațiilor a fost *Azienda Assicuratrice in Triest* în anul 1846. Această societate era o societate austriacă și asigura contra inundațiilor orice fel de bunuri: clădiri, drumuri, poduri, câmpuri, etc. Dela acea dată s'au mai înființat mai multe societăți în Franța, Germania, Egipt, America, contra unor inundații cunoscute, însă în scurtă vreme a fost și ele nimicite de inundații, care au distrus câmpuri, au făcut pagube mari, care nu au putut fi despăgubite.⁹⁾

În 1913 era în Europa o societate elvețiană și una austriacă contra inundațiilor, garantând totfelul de bunuri contra acestui risc. Ele asigurau 90 la sută din pagubă, restul rămânând în seama asiguratului, pentru a fi interesat la salvarea avutului său. După războiu, care a făcut imposibilă desăvârșirea asigurării internaționale, aceste societăți și-au încetat activitatea, ele întemeindu-se mult pe legăturile lor internaționale. Poate și Statul, care, în ultimul timp și-a reluat rolul vechiu de ocrotitor, prin ajutoarele pe care le dă sinistraților din inundații, a făcut ca interesul pentru asigurarea inundațiilor să cadă. Fapt este însă că inundația este un risc greu asigurabil, și încercările de garantare a lui nu se pot termina decât în nereușită.¹⁰⁾

Asigurarea contra furturilor a fost făcută pentru prima oară prin 1861 în America, de societățile numite *Tornado Insurance*, care asigura contra pagubelor pricinuite de Tornado. În Germania această asigurare a făcut-o pentru prima oară *Kölnischen-Unfall-Versicherungs - Aktiengesellschaft*, lucrând mai ales în regiunea industrială a Renaniei și Westfaliei. Asigurarea contra furturilor o mai fac și alte societăți ger-

⁴⁾ V. Senés, op. cit. pg. 343.

⁵⁾ În Franța sunt societăți comerciale, care fac asigurarea vitelor, din care 5: „Générale Agricole” (1900), „Générale de Pesth” (1885), „Prévoyance” (1864), „Secours” (1880), „Union” (1909), întemeiate înainte de războiu și 5: „Hippique Français” (1920), „Centre et Sud Ouest” (1922), „Egide” (1920), „Nationale” (1920), „Phénix” (1920) întemeiate după războiu.

⁶⁾ Otto Hagen, Hochwasserschädenversicherung in „Versicherungs-Lexikon“, Tübingen, 1913, pg. 394.

⁹⁾ Alfred Manes, Versicherungswesen, Zweiter Band, Leipzig, Berlin 1922 pg. 259—260.

¹⁰⁾ Alfred Manes, Sturmschadenversicherung, in „Versicherungs-Lexikon“ Tübingen, 1909 pg. 1217.

⁴⁾ V. Senés, Les origines des compagnies d'assurances soit a primes, soit mutuelles fondées en France, Paris, 1900, pg. 342-343.

⁵⁾ A. Emminghaus și W. Wygodzinski, Hagelversicherung, in „Handwörterbuch der Staatswissenschaften“ Bd. V. Jena 1923 pg. 18.

mane, precum și societăți elvețiene și austriace.¹¹⁾

Niciodată societățile comerciale nu vor putea satisface mai bine decât astăzi asigurarea riscurilor agricole.

Acțiunea societăților cu prime fixe în ce privește asigurarea riscului de incendii agricole va fi poate cu ceva sporită, fiindcă ele actualmente garantează un procent prea mic din valorile rurale. Primele de asigurare pentru incendiile agricole vor fi însă, totdeauna prea mari fiindcă riscul de incendiu agricol e foarte mare. Primele ne putând fi micșorate în calculul primelor nete, ele nu pot fi făcute accesibile cultivatorilor agricoli decât micșorându-se cheltuielile generale asigurare, ceea ce nu înseamnă decât părăsirea calea societăților comerciale.

Asigurarea riscului de accidente agricole a trecut în cele mai multe țări asupra mutualității, fie ea sub forma mutualității libere, sau a mutualității publice. Tendința generală este pretutindeni, ca acest risc să treacă în patrimoniul asigurărilor sociale. De altfel numai pe această cale pot fi garantate toate accidentele agricole și nu numai cele provenite dela mașini sau instalații cu motoare mecanice.

Asigurarea vitelor, care nu este accesibilă societăților comerciale decât aproape numai sub forma asigurării accidentelor la vite, sau sub forma asigurării vitelor de tăiere, nu are de așteptat nimic dela societățile cu prime fixe. Această asigurare va face totdeauna obiectul mutualității, în special al micii mutualități federalizate, fie ea liberă, sau publică. Puținele societăți comerciale, care fac asigurarea vitelor și mai ales puținele lor afaceri, nu pot satisface imensele interese pe care le are agricultura față de acest risc.

În ce privește asigurarea de grindină, în care societățile comerciale lucrează mai mult, putem spune că interesele agriculturii nu sunt nicăieri, complet satisfăcute de aceste societăți. Societățile cu prime fixe, când fac asigurarea și celorlalte riscuri ne având un interes în asigurarea de grindină, — fiindcă dacă nu totdeauna dau rezultate deficitare, dau beneficii extrem de mici — fac tot ce le stă în putință pentru a-și micșora portofoliul. Refuză asigurarea proprietăților unde au avut o pagubă mai mare, și resping dela asi-

gurare cea mai mare și mai valoroasă parte din bunurile agricole supuse riscului de grindină. În aceste condițiuni asigurarea de grindină prin societățile comerciale nu poate satisface interesele agriculturii și nici nu poate spera nimic dela ea. Oricum asigurarea de grindină nu poate fi întinsă, nu poate fi generalizată, fiindcă societățile comerciale nici nu pot fi ademenite, nici nu pot fi silite la aceasta. Pe calea societăților comerciale niciodată riscul de grindină nu va fi acoperit complet, iar agricultura va continua să sufere.

Despre celelalte riscuri agricole, în general neasigurabile, nu mai vorbim, fiindcă ele nu pot fi asigurate efectiv nici pe altă cale.

În general, putem spune că asigu-

rările agricole nu pot aștepta nimic dela organizarea lor de către societățile comerciale, din cauza primordială că societățile comerciale nu găsesc rentabilitate în această organizare, și ele nu pot fi niciodată silite să jertfească în interesul general. Aici apare mai bine ca oriunde caracterul social al asigurărilor agricole și necesitatea organizării lor ca asigurări sociale.

Societățile de asigurare cu primă fixă, care în epoca capitalismului au luat loc cu succes asociațiilor mutuale în epoca cooperatismului și față de agricultura de mică proprietate trebuie să lase locul din nou asociațiilor mutuale pentru garantarea riscurilor agricole de tot felul.

N. Ghiulea

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE

Instrucțiunea publică cehoslovacă

(Urmare și sfârșit).

Din cifrele de mai sus este evident, că numărul școlilor elementare (primare și altele) corespunde situației numărului de locuitori a fiecărei națiuni. Din 13,604.807 locuitori conform recensământului din anul 1921 s'a constatat, că în republică locuiesc 65.53 % cehi, 3.44 % ruși și ucraineni, 23.36 % germani, 5.58 % unguri, 1.35 % evrei, 0.57 % poloni și 0.17 alte națiuni.

Chestiunea școlilor elementare și pri-

mare pentru națiunea minoritară a fost hotărâtă în legea din anul 1919 și suplimentul ei din anul 1920. Statul singur plătește cheltuielile școlilor din comune cu limbi amestecate. Ministerul instrucțiunii publice creiază și administrează direct aceste școli. Școala elementară minoritară se creiază de obicei dacă în comună se înscriu 40 copii de altă limbă, și școlile primare dacă comuna școlară are cel puțin 400 elevi de această

Peste câteva zile se pune în vânzare marea senzație literară, volumul:

M * Â * I * N * E

VERSURI CU CARACTER SOCIAL, DE POETUL
A. COTRUȘ.

Ediția a II-a revizuită și mult întregită apare în editura revistei „SOCIETATEA DE MĂINE”

Un exemplar: Lei 60.

De vânzare la toate librăriile.

Comenzile se pot face de pe acum la administrația revistei „SOCIETATEA DE MĂINE” CLUJ, (Căsuța poștală 200).

limbă. Din aceste școli sunt 983 elementare și 157 primare.

Pentru elevii slabi și cretini sunt create școli și clase auxiliare, iar pentru copiii surdomuți, orbi și schilози sunt instituțiuni deosebite; pentru acești copii sunt actualmente 74 școli cu 4.351 copii. Pe lângă ele sunt întemeiate în orașe 102 clase auxiliare. Ministerul instrucțiunii publice a pregătit un proiect de lege, prin care se regulează situațiunea acestor școli.

În orașe crează grădini de copii pentru copii în etate dela 3—6 ani și alte instituțiuni pentru îngrijirea copiilor mai mici. Astfel de instituțiuni sunt 1584 cu 99.134 copii.

Școlile secundare sunt până acum de patru tipuri: 1. gimnaziul clasic cu latina dela clasa I-a și cu greaca dela cl. 5-a, 2. gimnaziul real cu latina dela clasa I-a și franceza sau engleza dela cl. 5-a, 3. gimnaziul real reformat cu franceza sau engleza dela cl. 2-a, latina dela cl. V-a și cu alte limbi moderne (engl., italiană sau vre o altă limbă slavă) dela cl. 7-a, 4. reale cu curs de studiu tehnic și cu franceza sau engleza dela cl. 2-a. Aceste școli durează 8 ani, realele au 7 clase, dar vor fi desvoltate în 8.

Pentru fete sunt create în orașele mari școli secundare de fete din toate categoriile indicate. În anul școlar 1927—1928 au frecventat la 30 școli secundare de fete 7671 eleve, iar la școlile de băieți 15.222 elevi. În republica cehoslovacă sunt în total 297 școli secundare cu 102.912 elevi.

Instruirea institutorilor se făcea până acum în școlile normale de instituțori cu 4 ani de frecvență, cari erau considerate ca școli secundare și primeau elevi din clasa 4-a a școlii secundare sau după terminarea școlii elementare. La 65 de instituțiuni a frecventat un număr total de 7735 de elevi. Studiul se termină cu examenul de capacitate. După 2 ani de serviciu ca institutor trebuie să dea un nou examen, de care are nevoie obținerea unui loc definitiv, de învățător.

Învățătorii, dela crearea republicii, se străduiesc pentru studiul academie și ș-au organizat prin contribuții personale, în Praga și Brno, școli cu studii superioare pedagogice, unde profesorii universitari țin conferințe sâmbăta și duminica pentru ca școlile să poată fi deschise și pentru institutorii dela țară.

Pentru institutorii de școli primare se va întemeia pe lângă aceste academii încă un an special de învățământ.

Profesorii secundari au o calificare de 4 ani de studiu academic. Și pentru ei se pregătește o reformă.

Școlile speciale sunt foarte desvoltate și sunt diferențiate după principiul ramurilor de producție industrială, comercială și agricolă. Dela revoluție aceste școli s'au dublat. Cele mai multe școli speciale primesc elevi cari au terminat școala primară sau secundară inferioară. În școlile industriale se preferă acei cari dovedesc o practică în industrie.

Școlile industriale au 4 ani de frecvență și după trebuință secțiuni separate: de mașini, electro-tehnică, arhitectură, chimie, câteodată și textile, miniere și mecanice. Studiul se termină cu examenul de capacitate. Astfel de școli sunt 35 cu 15.770 elevi

În școala de industrie artistică se poate specializa elevul și pentru desen, modelat, ceramică, broderie artistică, decorațiuni arhitectonice s. a.

Afară de acestea mai sunt alte școli speciale și adică 23 textile, 12 pentru lucratură lemnului, 5 pentru lucratură metalului, 79 de ceramică, sticlărie, cojocărie, berărie, grafice, instrumente muzicale s. a.

Foarte repede sau desvoltat și școlile profesionale feminine. În 100 școli sunt peste 28.000 de eleve.

În 261 școli speciale de industrie sunt 57.797 elevi dintre aceștia 31.207 fete.

Mai sunt și 1863 școli de ucenici pentru diferite meserii cu 179.220 elevi și 136 școli de progres, obligatorii pentru ucenicii comerciali cu 12.287 elevi.

Școlile de agricultură sunt administrate de către ministerul de agricultură și cele mai multe sunt întreținute de stat. După școlile de agricultură inferioare elevii pot urma apoi la cele superioare și apoi și la academie.

Mai sunt diferite alte școli din această categorie. Școli de agricultură sunt în total 248 cu 9022 elevi, (dintre cari 1518 fete).

Școlile academice sunt în Republica cehoslovacă foarte variat desvoltate. Sunt 4 universități (3 cehoslovace: universitatea Carol în Praga, care a fost creată în anul 1348, universitatea Masaryk în Brno, universitatea Komensky în Bratislava și una germană în Praga), 4 școli tehnice superioare (2 cehoslovace și 2 germane în Praga și Brno), 9 școli superioare independente (2 facultăți de teologie, academia de agricultură, veterinară, minieră, de artă plastică și 3 pentru emigranții ruși și ucrainieni) Tot caracter de școli superioare mai au: Conservatorul de muzică și de artă dramatică din Praga (fondat în 1811), conservatorul din Brno, academia germană de muzică și artă în Praga, școala de

stat pentru stenografie, 2 școli superioare de studiu pedagogic în Praga și Brno, Institutul franceis de Praga, 25 instituțiuni teologice ș. a. La toate aceste școli în semestrul de iarnă 1925—26 au fost total 28.977 auditori, dintre acestea 2888 femei și 7684 străini (din Rusia, Polonia, România, Jugoslavia, Ungaria ș. a.)

Informator

Pătrunde luna 'n camera-m pustie . . .

*Pătrunde luna 'n camera-mi pustie,
Năvală de lumină diafană,
Și-mi suie par'că 'ntreaga veșnicie
În gândurile fără de prihană . . .*

*Un dangăt bate ceasul . . . Nevăzută
Răspunde noaptea lung . . . și iarăș tace . . .
Și ceru-și spune rugăciunea mută
Și aripele 'n zare le desface . . .*

*Văsdururile albe se 'nfioară . . .
În sbor feeric amintirea-mi crește . . .
Și cineva în inimă-i coboară
Și cărțile de aur îi citește . . .*

*Prin aier pasu' lumii mai colindă . . .
Trecutu 'nvie năbuciri de vise . . .
Și 'n va încercă sufletu-mi să-î prindă,
Cu brațele, în urma lui, deschise . . .*

D. O. Bldariu

Inchisu-mi-am pleoapele . . .

*Inchisu-mi-am pleoapele, și-aud
Cum urcă pașii visului în mine . . .
Ca 'n inima pădurilor virgine,
Când cerbul fuge pe pământul ud . . .*

*Despică 'n valuri frunzele, sorbind,
În goană-i, miros proaspăt de rășină;
Iar crengile, cu brațe de lumină,
În mreață vie salturile-i prind.*

*A poposit, spre seară, la isvor . . .
Din cuiș de ramuri șipotul răsare . . .
Și s'a plecat spre undele fugare,
Să-și vadă chipul prins în râsul lor . . .*

*Amurgu 'n codru umbrele și-a 'ntins . . .
Cu ochi uimiți icoana și-o privește . . .
În juru-i noaptea lunecă și crește . . .
Și 'n mine pașii visului s'au stins . . .*

D. O. Bldariu.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Centenarul lui Tolstol la Cluj

Teatrul Național din Cluj a ținut să participe la sărbătoarea centenarului lui Tolstol. Un omagiu, care-i face cinste acestei instituții și o manifestare folositoare ei.

Ii face cinste, pentru că astăzi toată lumea civilizată se închină în fața acestei uriașe puteri de creație, în domeniul artei literare, ca în fața unei puteri elementare și binefăcătoare a naturii. Iar câți nu pot admira destul acest aspect pur artistic al operei lui, se lasă pătrunși sau copleșiți de valul tumultuos de sentimente umanitare revărsat pe toată întinderea acestei opere și isvorât dintr'un suflet de o profunzime etică neasemănată și dintr'o experiență de viață de o amploare nemăsurată.

Dar i-a fost și utilă Teatrului Național din Cluj această manifestație de pietate. Publicul orașului nostru, sceptic în anii din urmă față de activitatea acestei instituții, s'a pomenit deodată alergând spre sala care se umplea până eri numai la

producțiile Operei, sau când o trupă de turneu, de o valoare artistică adesea dubioasă, era chiriașul acestei sale. De astă dată sala a fost plină până la ultimul loc. Așa ceva nu s'a văzut nici la centenarul lui Ibsen, comemorat în stagiunea trecută, deși acesta era dramaturgul prin excelență, iar Tolstol este romancierul prin excelență și numai întâmplător dramaturg.

Această particularitate a geniului lui Tolstol apărea chiar și din drama montată cu acest prilej de Teatrul Național din Cluj. „Cadavrul viu” are câteva scene la început, cari sunt o narațiune dialogată. Ascultă această narațiune a mai multor persoane, întrupate de actorii interpreți, cași când unul singur ar povesti-o. Supărătoare este, din punct de vedere dramatic, și prea multa muzică, care distrează lumea mai mult decât ar pretinde logica acțiunii dramatice.

Dar dramaticul elocotește în adâncul sufletelor și când iese la suprafață, în a doua jumătate a tablourilor — drama are zece tablouri — el are o intensitate mișcătoare.

Deși îi puteam aduce această învinuire de tehnică lui Tolstol, cu privire la „Cadavrul viu”, totuși găsim că alegerea acestei drame pentru o astfel de ocazie a fost potrivită. Și aceasta din pricina prețioaselor și numeroaselor elemente de psihologie rusească ce le cuprinde ea. Eroii dramei sunt tipuri caracteristice de ruși. Impresionabili, aproape bolnăvicioși de impresionabili, și capabili să transforme îndată impresia în pasiune, iată cum ne apar personagiile din „Cadavrul viu” și o dramă complexă se naște din împletirea surprinzătoare a acestor pasiuni. În vârtejul ei sunt prinse patru persoane dintr'odată.

La această particularitate de psihologie mai putem adăuga, din punctul de vedere al caracterului rusec, și dansul și muzica aceea, pe care criteriul tehnic o condamnă. Ea colorează acțiunea sugerând puternic atmosfera rusească.

Căci Tolstol, oricât de universal ar părea umanitarismul operii lui, rămâne totuși unul dintre cei mai reprezentativi

scriitori ruși, prin propria-i psihologie, prin psihologia eroilor din operele sale literare și prin atmosfera ce se desprinde din aceste opere. De aceea am spus, că alegerea acestei piese pentru comemorarea lui Tolstol a fost potrivită.

Ultima ediție a „Teatrului de Vest”

Ziarele au publicat reportajii despre deschiderea stagiunii unui nou teatru românesc, înființat la Oradea, sub denumirea „Teatru de Vest”. Numele acesta are o istorie destul de bine cunoscută.

A circulat mai întâi, ani dearândul, ca proiect prin gura celor ce aveau un rol conducător în organizarea vieții noastre culturale, și prin publicațiile noastre periodice de toate culorile politice. Se cerea acest teatru ca să stea în fața numeroaselor inițiative minoritare de această natură, semănate în toate orașele mari din Ardeal și mai ales în cele dela granița apuseană a țării. Acest „Teatru de Vest” românesc trebuia să le răpească teatrelor minoritare publicul românesc, care continua să se delecteze, pe alocuri, mai avan decât înainte de războiu, la opera maghiară fadă și picantă, mai puțin spirituală decât o revistă și lipsită de orice miez artistic. O astfel de înjghebare solid organizată și permanentă mai avea menirea, în intenție, să suplinească onorabil numeroasele turnee numite „de propagandă”, ce porneau dealungul țării dela centru ducând cu ele un simulacru de artă teatrală, iar uneori dureroase improvizatii de batjocură cari compromiteau însăși menirea unui teatru de artă.

Apoi, după îndelungi chibzuieli, la începutul stagiunii trecute, ideea a luat trup ca prin surpriză, cu o naivă lipsă de pregătire tehnică. Teatrul Național din Cluj și-a dublat personalul artistic, cu câteva elemente cualificate și cu mai multe adunături, cari nu aveau nici cel puțin elanul sincer al unui diletant, și aceasta ca să poată trimite săptămânal turnee artistice în orașele Ardealului. Cum era de așteptat, inițiativa a căzut curând în neființă, cum se putrezește un fruct cules înainte de vreme.

Dar „Teatrul de Vest” era o necesitate. Ideea odată aruncată în lume a continuat să vieze și să evolueze alimentată de revolta spiritului public împotriva inferiorității inițiativelor noastre în raport cu cele ale minorităților, cari nu au autoritatea statului la spatele lor și totuși rezistă vicisitudinilor vieții.

Poveștile copilăriei . . .

Ascunse 'n umbră văile respiră...

Prin aier trece sufletul tăcerii...

Și 'n vremea rugăciunii 'ncremeniră,

Cu aripi negre de 'ntunerec, merii...

S'alungă neguri leneșe pe ape...

Spre cer se 'nalță dealurile mute...

Iar luna-și plouă liniștea, s'adape

Sălbătăcia fiarelor tăcute...

Visând minunea slăvilor deschise,

O cruce 'n zare brațele-și desface...

Și noaptea sboară 'n largi plutiri de vise,

Prin oceanul de azur și pace...

Depart, cântă 'n coruri heruvimii...

Prin spațiu curg pâraiele de stele...

Și 'nvie parcă 'n hăul înălțimii

Poveștile copilăriei mele...

D. O. Blidariu

Și iată că o societate de intelectuali din Oradea și-a luat sarcina să spele de pe obrazul românesc această rușine. În câteva săptămâni s'au făcut pregătirile pentru înființarea unei trupe permanente în acest oraș, care să viziteze la date bine stabilite și alte șapte orașe dela granița apuseană a țării. Graba nu înseamnă totdeauna lipsă de toame, deaceia nici graba cu care s'a pregătit înființarea acestui teatru nu trebuie să ne sâdească neîncredere în reușita inițiativei, dela început. Căci sunt semne că pregătirea de astădată a fost foarte serioasă. Conducerea instituției o are o persoană competentă: d. Aurel P. Bănuț, iar de durabilitatea acestei opere garantează o societate de intelectuali, nu capriciul unui aventurier oarecare.

Iată de ce însoțim acest anunț despre botezul unei noi instituții de artă în cuprinsul Ardealului cu cele mai sincere urări de izbândă.

*

CRONICA DRAMATICĂ

„Zile de sărbătoare de C. Bertolazzi

După deschiderea stagiunii, cu „Vlaicu Vodă” al lui Alex. Davila, când publicul a avut ocazia să sărbătorească pe soții Bărsan pentru arta lor scenică de superioară calitate, întâia premieră a fost o comedie italiană tradusă mai demult în românește, deci cunoscută prin lectură, în parte cel puțin, publicului.

„Zile de sărbătoare” a lui Carlo Bertolazzi cucerește atenția printr'o reușită transcripție dramatică a unui episod din viața pensionanelor de fete, ca s'o pună pe urmă la grea încercare această atenție, în cele două acte din urmă, cari sunt un amestec de ieftin comic de situația și de accente melodramatice deghizate. Ai impresia, la un moment dat, că tendința melodramatică va aduce și desnodământul dar apoi o întorsătură naivă a acțiunii împacă situația în sensul tipicului tradiționalist al comediei.

Problema în fond e serioasă: conflictul între o fată cu suflet drept și educație

Errata

În articolul dlui prof. Em. Panaitescu: *Congresul istoricilor*, din numărul trecut al revistei noastre, s'au strecurat câteva greșeli de tipar, pe cari le îndreptăm aici. În coloana II rândul 7 de jos trebuie citit: ... istoricul Romei *Gastano* de Sanctis; în coloana III rândul 5 de sus învâțați ca G. *Goyan*; idem rândul 26 de jos: asupra *limes*-ului dacic.

riguros morală și mama ei văduvă, nevoită să-și vândă trupul pentru câștigarea sumei de bani necesară pentru desăvârșirea educației și a instrucției ficei sale. Dar peripețiile acțiunii sunt prea disparate și tendința de a rezuma această acțiune în cadrul calculat a trei momente solemne — trei „zile de sărbătoare”, localizate în trei acte — prea evidentă.

Poate că am avut această impresie și din pricina stângăciei directorului de scenă, a cărui lipsă s'a simțit de multe ori. Totuși interpretarea ne-a adus surprize.

Întâia este apariția d-nei Jeana Popovici-Voina, care timp de doi ani i-a lipsit teatrului nostru. Într'o vreme d-sa umplea luni dearândul scena acestui teatru cu râsul sglobiu și antrenant și cu verva comică de ingenuă, care-i șade atât de bine. A revenit cu aceeași dispoziție pe scena care i-a dat atâta satisfacție și credem că bucuria acestei reîntoarceri o simte atât d-sa cât și teatrul.

A doua surpriză a fost ascensiunea realizată de d. Mișu Ștefănescu, care s'a ridicat de astădată deasupra comicului burlesc favorit, încheșând din momente, de duioșie și de sinceră expansiune silueta unui om de suflet, care nu-i vinovat cu nimic pentru lipsa-i de cultură și pentru considerabila-i avere.

Menționăm accentele de adânc omenesc, așa de natural și de impresionant găsite de dna Beatrice Crivețeanu, care ne-a dat iarăși adevărate emoții de artă, ca în atâtea alte rânduri.

„Hocus Pocus” de Curt Götz, trad. de Iosif Vanciu

A doua premieră a fost iarăși comedie, aceasta însă mai bine legată, mai inteligent construită și de un comic mai rafinat.

Hocus Pocus este mai întâi o izbutită parodie a manierei pirandelliene și ca atare ea a putut fi bine apreciată de publicul nostru, care a văzut până acum trei opere ale acestui faimos dramaturg și deci este obișnuit cu atmosfera de mister ce o știe crea Pirandello în jurul unui simplu fapt divers oarecare.

Alătura de această satiră, adresată unui autor, stă o a doua, aceasta îndreptată împotriva publicului. Firește, împotriva publicului german, pe care-l vizează autorul, dar e surprinzător cât de bine îi vine această satiră și publicului nostru. D. Lovinescu ar avea aici un exemplu pentru teza sincronismului universal, pe care a aruncat-o ca pe o cămașă de forță asupra culturii poporului nostru. Căci și la noi se plâng oamenii aleși de prea mult aadularea a literaturii streine în raport cu cea națională și, mai ales la Cluj, de câțiva ani ne plângem mereu cu toții că... nu mai merge lumea la teatru.

Pentru vrednică reușită a acestui spectacol felicităm sincer pe d. Iosif Vanciu, traducătorul, care a avut un merit succes și ca interpret al rolului titular. Pe cât știm acesta i-a fost întâiul rol de mare rezistență. A dat dovadă de frumoase calități de scenă. E-am cere doar să-și mai cizeleze vocea, căci prea e gurală.

Un joc de scenă inteligent a avut d. Dimitriu și multă expresie dna Atena Dumitrescu. Lăudăm siguranța frumoasă a d-lui Tăutu și eforturile meritease ale d-lui Potcoavă. Un tip admirabil a înfățișat d. Simionescu.

Cronicar

BĂI

cu renume mondial și localități de recreație

Penstent, internate, cămine pentru fete și băieți.

Prețul întregii pensiuni pentru copii 140, pentru adulți 150 franci elvețieni, preț valabil pt. 4 stațiuni balneare pe lângă un sejur de o săptămână. Preferințe pentru 1000 de familii. Prospecte. (Porto pentru răs puns).

Biroul de pensiuni Pestalozzi (Fédération Internationale des Pensionnats Européens) Budapest, V., Alkotmány-utca 4. sz. I. (Telephon: Taxás 242-36.)

Kurorte und Erholungsheime: În Ungaria: Budapest, Siófok. În Elveția: Genf*, Lausanne*, Neuchâtel*, Luzern, Montreux*, Zürich*, Lugano, St. Moritz. În Franța: Paris*. Deauville, Trouville, Biarritz, Aix-les-Bains, Grenoble*, Evian (Genfer-See), Chamonix. În Riviera franceză: St. Raphaël, Cannes, Nizza*, Juanes-Pins, Monte-Carlo, Menton. În Anglia: London*, Cambridge*, Brighton, Folkstone. În Italia: San-Remo*, Nervi, Venedig, Bordighera, Abbania, Riccione, Rom*, Neapel*, Palermo, Merano. În Austria: Wien*, Zell-am-See, Linz*, Innsbruck*, Salzburg*. În Germania: Berlin*. În Belgia: Ostende. În Africa: Algir, Tunis.

* În localitățile cu steluță sunt internate permanente, căminuri pentru fete (și pentru adulți) deschise anul întreg. Celelalte pensiuni în stațiunile balneare sunt deschise numai în Iulie, August și Septembrie. (Avantajii pentru călătorii în grup (25—50%): Vagoane speciale Pullmann, Prețurile în decursul anului școlar (dela 15 Septembrie), 110 fr. elvețieni lunar.

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Alexandru Vaida-Voevod

Aniversarea zilei de 18 Octombrie 1918, a îndreptat omagiile tuturor spre bărbatul care a înscris acea zi în istoria neamului său. Căci dacă 18 Octombrie 1918 constituie o pagină strălucită în lunga poveste a suferințelor și bucuriilor poporului român, așa ea își datorează, desigur, în cea mai mare parte, strălucirea acțiunii eroice a lui Alexandru Vaida-Voevod.

Făcând parte din generația viguroasă de luptători, care s'au oțelit sub conducerea memorandumistilor, Vaida-Voevod s'a remarcat curând printre conducători datorită însușirilor sale excepționale. A participat din greu la susținerea și câștigarea războiului de eliberare națională împotriva unyurilor permanentizate de acțiunea memorandumistilor.

Momentul hotărâtor sosit, Al. Vaida-Voevod a fost cel sortit să enunțe, chiar în Parlamentul vrășmașilor seculari, cuvântul supremei rupturi: calm și demn ca însuși voința poporului nostru de a trăi și pro-păși.

Increderea și înflăcăvarea maseilor populare pentru el e din acele timpuri grele. Temperamentul său de veritabil leader și cultura sa vastă și temeinică i-au fixat dela început rolul și locul ce merită în viața publică a poporului român și care s'a amplificat după Unire, a cărei cea dintâi peatră de bază a pus-o el, Al. Vaida-Voevod.

Horia Trandafir

Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie și-a găsit, în sfârșit, localul pe care-i merită. Expansiunea culturală a mândrilor țărani din jurul Orăștiei n'a fost exploatarea de statul român, așa cum se cuvenea. Liceul românesc, creat de noi acolo tânjea, dintr'o clădire neîncăpătoare și neigienică într'alta amenințat an de an, să fie desființat. Dacă și-a dus existența până al momentul fericit de astăzi se datorește aceasta, în primul rând, entuziasmului lui director, dlui Aron Demian. După nenumărate asalturi împotriva formidabilei redute ungurești din vecinătate, ea a fost, în sfârșit cucerită. Măndrul cocos, reformist poate fiscolorit de pe creștetu limpozantei clădiri, fără nici o muștrare. El sfida prea obraznic crucile bisericușelor românești din jur, și nu-și avea nici un rost în cea mai românească regiune a Ardealului. Rostul pe care i-l-au căutat alții, în alte vremuri, astăzi e de o mie de ori mai absurd ca atunci. Cu durere în suflet, ungurii înșiși trebuie să o recunoască aceasta, de altfel ei știu bine câte jertfe inutile i-a costat dănuirea acelei instituții până astăzi.

Ucraina rediviva. — O parte din presa noastră a început să se ocupe, în ultimul timp, cu o deosebită asiduitate, de problema ucrainiană. Cu toată de câteori ne îndreptăm privirile spre necunoscutul colos din spatele României ne înfiorăm de îngrijorarea, cu toate acestea nu căutăm să cunoaștem subț toate înfățișările ei, taina care de zece ani, se frământă acolo. Rusia e de o mie de ori mai bine cunoscută în Germania, sau în Franța, decât la noi. La popoarele de mare cultură problema rusească e una dintre cele mai acute probleme de ordin social și european; la noi ea ar trebui să fie o problemă de existență națională. Deaceia problemei ucrainiene subliniem, cu deosebită satisfacție desbaterea problemei ucrainiene. Remarcăm îndeosebi cele două foiletoane ale dlui deputat Gh. Popp, publicate în ziarul Cuvântul (Nr. 9 și 10), care se impune dela primele rânduri, ca un bun cunoscător al problemei.

Pe noi, românii, renașterea Ucrainei trebuie să ne preocupe din trei puncte de vedere. Cel dintâiu e de ordin ideal. Noi cari de atâtea secole ne zbatem să ne cucerim libertatea națională, înțelegem și apreciem mai bine decât oricare altă nație dorința de desrobire și de constituire în Stat național independent, a poporului ucrainean. E, într'adevăr, revoltător cu câtă cruzime a încercat Rusia țaristă să înăbușe orice manifestare națională a vecinilor noștri de dincolo de Nistru. Cele 50 de milioane de ucrainieni au fost înecate în marea rusească; nici cel puțin numele nu li-s'a lăsat. Opinia publică europeană abia acum își dă seama, datorită neconținentei lămuriri a emigranților ucrainieni, că națiunea ucraineană e cu totul deosebită de cea rusească. Ea își are istoria ei, literatura ei, limba ei și îndeosebi, mândra ei artă populară. Întrebați pe oricare dintre ucrainienii noștri de toate acestea și veți vedea cu câtă mândrie vă vor vorbi despre ele. Renașterea Ucrainei e deci, înainte de toate o problemă de dreptate și de civilizație. Celelalte două puncte de vedere sunt strâns legate de dezvoltarea noastră națională. Dorim crearea statului ucrainean pentru a avea o piedecă — și ce piedecă formidabilă! — în calea avalanșei rusești, care amenință încontinuu să se prăvale peste noi. Sperăm apoi că poporul ucrainean, care își caută cu atâta ardoare realizarea visului lui de libertate națională, odată înfăptuindu-l pe acesta, va părâsi primejdioasa utopie socială de care și-a legat soarta poporul rus. Ucrainenii vor căuta, înainte de toate să-și justifice existența liberă, prin crearea unei culturi — așa cum încercăm și noi să ne-o justificăm, cu toate forțele noastre naționale.

În al treilea rând, ne interesează crearea Ucrainei pentru minoritatea noastră ucraineană, sau „ruteană”, cum i-se mai spune. Cu formidabilul sprijin de peste frontieră, în apropiere această minoritate va deveni mai îndrăzneță în pretențiunile ei. Iată pentru ce trebuie să ne creăm un statut al minorităților, pentru a ști odată pentru totdeauna, cât le putem da, fără să împiedecăm dezvoltarea statului nostru.

Visita canonică la românii din Jugoslavia a P. S. Episcopului de Caransebeș n'a fost subliniată de presa noastră așa cum merită. Când vecinii noștri sărbătoreau la Belgrad, cu atât fast, una dintre învingerile hotărâtoare ale războiului mondial, minoritatea românească și-a avut și ea modestele, dar atât de calde zile de sărbătoare. Fanfarele și corurile bănățene și-au mai dres odată glasul, pentru a intona innuri românești, arhierului din țara liberă. Durerile, înăbușite cu atâta nedreaptă cruzime și-au mai găsit o ureche care să le dea ascultare și o mână care să le mângăie.

Repetăm încă odată cecece s'a spus de atâtea ori în paginile acestei reviste: Nu trebuie să cruzăm nici un efort pentru a ajuta unificarea insulelor românești din statul vecin și a realiza astfel constituirea olr în minoritate politică. Avem acolo co-naționali cari nu se bucură nici de cele mai elementare drepturi omenești. Constituindu-se în minoritate politică, cei mai conștii de drepturile lor, românii din Banatul Jugoslav, vor putea lupta pentru luminarea tuturor fraților lor.

Ne miră că democratul Pribicevici, față de acțiunea politică a căruia aveam tot respectul, se opune acordării acestor drepturi. Ideea națională a fost totdeauna strâns legată de ideea de democrație. Una fără alta nu are nici un sens. Sau dsa se opune cultuului în limba națională și școalelor confesionale, determinat de nuștin ce principii laice? Ne surprinde acest exces de doctrină democratică într'o țară, unde, ca și la noi, biserica a avut adânci rosturi naționale, de ocrotire a celor mulți și neajutorați. Pe lângă rosturile ei spirituale aceleași rosturi vrea să le îndeplinească și biserica românească, și școala ei, din Jugoslavia. Iată pentru ce credem că trebuia să se fi dat mai multă importanță drumului prin Jugoslavia a P. S. dela Caransebeș.

Red.

Cetiți și răspândiți

Societatea
de Măine

INDUSTRIA SÂRMEI SOC. AN.

CLUJ, CALEA VICTORIEI N-RUL 29.

PRODUCEM:

FIER DE BETON, FIER LAMINAT IN COLACI, CUE DE TOT FELUL; SÂRMĂ DE FIER: ALBĂ, ARSĂ, ARĂMITĂ; SÂRMĂ ZINCATĂ (GALVANIZATĂ), SÂRMĂ GHIMPATĂ-ZINCATĂ, SÂRMĂ DE OȚEL, ARCURI PENTRU MOBILE, AGRAFE DE BIROU.

A apărut într'un îngrijit volum

Sociografie Românească

Anchetarea plășilor muntoase:
Margina, Almăj, Beiuș și Vașcău.

de

ION CLOPOTEL

Prețul 60 lei

De vânzare în librării. Se poate
comanda la adm. „Soc. de Măine”

„SCHMOLLPASTA”
S. A. BRAȘOV

Fabrică de Cremă de ghetă
Premiată la 30 de expoziții

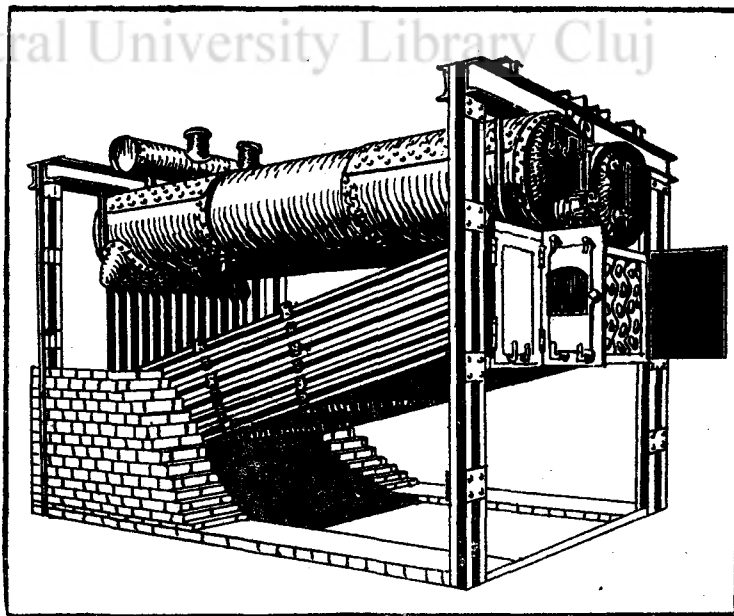
Adresa abonatului:

ASTRA

Prima Fabrică Română de Vagoane și Motoare S. A.

Capital Social Lei 350,000.000, deplin vărsat.

UZINELE IN ARAD.

**Cazane de aburi de înaltă presiune
sistem „Gefia”,
cazane „Cornwall” „Tischbein”,
„Dürr-Mödling”, etc.**

Pentru oferte a se adresa Direcțiunii Uzinelor, Arad.